BAHRİYE NİZAMNÂMESİ
(1849)

ISBN 975-409-082-3

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun tüm kurumları gibi Bahriye'de de var olan bozulmaya bir çare olmak üzere hazırlanan ve 1849 yılında uygulamaya konulan **"Bahriye Nizamnamesi"**, devrin Kaptanpaşa'sı Mehmet Ali Paşa tarafından kaleme aldırılmıştır. Hazırlanan bu nizamname ile tersane ve donanma idaresinin işleri 1879-1880 yılına kadar sürdürülmüş ve bu tarihte çıkan ve basılan Bahriye Kanunnamesi üzerine de yerini bu kanunnameye bırakmıştır.

1849-1880 yılları arasında yürürlükte kalan bu nizamnamenin mensuplarımıza ve araştırmacılara çok yararlı olacağı inancı ile emeği geçenlere Deniz Kuvvetleri Komutanlığı camiası adına teşekkürlerimi sunarım.

Güven ERKAYA
Oramiral
Deniz Kuvvetleri Komutanı

GİRİŞ

1849 yılında uygulamaya konulan Bahriye Nizamnâmesi, Osmanlı İmparatorluğu'nun tüm kurumları gibi Bahriye'de de var olan bozulmaya bir çare olmak üzere hazırlanmıştır. Gerçekten de, Devlet, kendisini gerek iç ve gerek dıştan gelen birçok sorundan kurtarabilmek ve eski ihtişamlı günlerine dönebilmek için uzun süredir büyük çabalar harcamakta ve ıslahat girişimlerini sürdürmektedir. Bu konuda Ali İhsan Gençer tarafından hazırlanan geniş kapsamlı bir eser [1], Bahriye'yi temel almış ve aşağıda belirtilen görüşlere de büyük ölçüde esas olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu, kanun ve nizâmlarının bozulmadığı, kültür ve uygarlık bakımından Avrupa'dan üstün veya aynı düzeyde bulunduğu devirlerde bir ıslahat teşebbüsüne ihtiyaç duymamıştır. Ancak XVI. yüzyılın ikinci yarısından sonra devletin kanun ve nizâmlarının bozulmaya başladığı, özellikle III. Murad devrinden itibaren, devlet işlerinde hiç bir sorumluluk ve yetkisi bulunmayan saray mensupları ve bürokratların müdahaleleri yüzünden keyfi bir idârenin kurulmasına yol açılmış ve XVII. yüzyılın ilk yarısından itibaren Osmanlı Devleti'nin ıslahata muhtaç olduğu gerçeği kendini göstermeye başlamıştı. II.Osman ve IV. Murad devrinde girişilen ıslahat teşebbüsleri devleti meşgul eden başlıca meseleler arasında yer almış, fakat XVII. yüzyılda devlet kendine kudret kazandıracak köklü bir ıslahat yapmayı başaramamıştır.

Bu yüzyılın sonlarında meydana gelen mağlubiyetler, büyük toprak kaybına mal olmuş, bu gelişmeler devletin iç bünyesini tehdit eder duruma gelmiş ve böyle bir manzara ile XVIII. yüzyıla giren Osmanlı Devleti, siyasî birliğini korumak ve devletin devamını garanti altına almak için kendinden her sahada ileride olan Avrupa uygarlığından faydalanma yoluna gitmiştir.

---

(1) Ali İhsan Gençer, Bahriye'de Yapılan Islahat Hareketleri ve Bahriye Nezareti'nin Kuruluşu (1789-1867), İstanbul 1985.

Bu yüzyılda mevcut devletlerin yapısı gereği, uygulanan yeniliklerin ağırlık noktasını askeri alandaki gelişmeler teşkil etmiştir. Yüzyıllardan beri devam eden eski zihniyetin hâlâ hakim olması nedeniyle bunu değiştirmek oldukça önemli bir sorun olmasına rağmen, Osmanlı Donanması'nın Çeşme'de yakılması, Bahriye'nin modern bir şekilde teşkilini kaçınılmaz kılıyordu. Yine de daha sonra Donanma'nın başına geçecek olan Cezayirli Gazi Hasan Paşa (1774-1789)'nın tarih sahnesine çıkmasına bu olay neden olmuş, Gazi Hasan Paşa'nın kaptan-ı deryalığı sırasında Bahriye Mektebi açılarak (1773) yabancı uzmanlara dersler verdirilmiş, gemi inşa faaliyetleri artmış, gemi personeli, özellikle kalyoncular bir düzen altına alınarak Kasımpaşa'da yaptırılan kışlalarda ikametleri sağlanmıştır.

Tersâne ve Donanma'nın ıslahı için plânlı ve şuurlu bir devlet politikası, ancak III. Selim tahta geçtikten sonra başlamıştır. 7 Nisan 1789'da tahta çıkan III. Selim, kendinden önceki padişahların yapmış oldukları ıslahatı yeterli bulmuyordu. Onun düşündüğü reformlar daha geniş kapsamlı idi. Kendisine takdim edilen lâyıhalarda Bahriye nizâmının sağlanması ve ıslahı konusu da ele alınmıştır. Zaten III. Selim de Bahriyenin ıslahından yana olup bu hususa önem vermekteydi. Nitekim, tahta geçtikten bir kaç yıl sonra 10 Mart 1792 tarihinde, süt kardeşi Küçük Hüseyin Paşa'yı kaptanpaşalık makamına getirdi. Küçük Hüseyin Paşa on iki yıl kaldığı bu makamda III. Selim'in ıslahat plânlarını tam anlamı ile uygulama fırsatı buldu. Kısa sürede Türk Bahriyesini en iyi İngiliz ve Fransız örneklerine göre yabancı teknisyenlerin yardımı ile Avrupa standartları ayarında ıslah etti ve bundan sonra modern Osmanlı Bahriyesinin kurucusu olarak tanındı.

III. Selim döneminde ilk iş olarak bir bahriye nizamnâmesi çıkarıldı. Zira, o zamana gelinceye kadar gemi komutanları başına buyruk şekilde hareket ediyor; komutanlığı ise zaman zaman rüşvet yolu ile elde ediyorlardı. Bununla da kalmayan gemi komutanları ayrıca geminin cephanelerini ve bazı aksamını da satmaktan kaçınmıyorlardı. Çıkarılan nizamnâme ile devlet malının ziyana

uğraması ve talan edilmesi önlenmişti. Daha sonra gemiler yeni nizamnâme gereğince kalyon, fırkateyn ve şehtiye [2] diye üç grup üzerinde tertip edilmişler; ayrıca her gemiye ehliyet ve liyakatlarına göre komutanlar atanmışlardır.

Diğer taraftan rüşvetin önlenmesi ve devlet malının korunması için Bahriye görevlilerinin maaşlarında ayarlamalar yapılarak emeklilik durumları da iyileştirildi. Böylece III. Selim, ıslahatı yürütecek olan kişileri maddî yönden tatmin ederek itibarlarının korunmasını sağlamış oldu. 11 Temmuz 1792'de yelkenci, topçu ve gemi reisi gibi donanmanın gedikli personeli için çıkarılan yeni nizamnâme ile gemilerde görevli personel belirli bir nizam ve disiplin altına alındı. Bu dönemde savaş gemilerine mutfak teşkilatı kurularak gemilerin içindeki kargaşalığın önüne geçilmiş, ayrıca düzenli bir beslenme ile deniz askerinin savaş gücünü arttırma yoluna gidilmiştir.

III. Selim, bunlardan başka eğitim faaliyetlerine de önem vererek Bahriye Mektebi'nin ıslahına çalışmıştır. Yine bu dönemde Avrupa tarzında teknik adam ve mühendis yetiştirilmesi amacıyla 1795'de Hasköy'de Mühendishâne-i Âmire adı ile yeni bir okul açılmıştır. Bu okul eski Mühendishâne-i Berrî-i Hümâyûn ile Mühendishâne-i Bahrî-i Hümâyûn'un birleştirilmesinden meydana getirilmişti. Ancak Küçük Hüseyin Paşa'nın "Böylece deniz subayı yetiştirme amacının ortadan kalktığını" belirten layihası sonucunda iki yıl sonra bu iki okul tekrar birbirlerinden ayrılarak eğitim faaliyetlerine devam etmişlerdir.

Öte yandan ticaret gemilerinin çoğaltılması için bazı tedbirler alındı. Bu amaçla zenginlere ve devlet erkânından imkânı olanlara gemi satın almaları veya yaptırmaları tavsiye edildi ise de bundan bir sonuç alınamadı. Mevcut olan gemi inşa alanları yenilendiği gibi

(2) Kalyon, Osmanlı donanmasında, hareketini sade yelkenle temin eden, savaş gemilerinden en büyüklerine verilen isimdir. Fırkateyn; üç direkli, hem güvertesinde hem ambarında otuzdan yetmişe kadar topu olan 1500 kadar mürettebatlı, yelkenle yürüyen ve yelken donanımı tam, ağır harp gemisine denir. Şehtiye ise, iki direkli olup büyük ve küçük olmak üzere 29-35 zira uzunluğunda idi. Bkz. Midhat Sertoğlu, Osmanlı Tarih Lûgatı, İstanbul 1986, s.114,169,322.

Tersâne-i Âmire'de de bir takım inşaat faaliyetlerine ve bu arada İsveçli mühendis Rhode'nin öncülüğü ile 1796'da büyük havuz inşasına başlandı.

Bu devirde gerek tersane halkının ve gerekse harp sınıfının başı kaptanpaşa idi. Bundan sonra sırasıyla tersâne emini, tersâne kethüdası, tersâne ağası, liman reisi, tersâne katibi, tersâne defter emini gelmekteydi. Yine bu dönemde kaptanlar üç sınıfa ayrılmışlardı. Bu sınıflardan birincisi sancak kaptanları olup bunlar kapûdâne-i hümâyun, patrona-i hümâyûn, liman reisi, riyâle-i hümâyûn ve liman nazırı idi. İkinciyi süvari kaptanlar, üçüncüsünü ise mülâzım kaptanlar oluşturuyordu.

III. Selim yaptığı reformlarla yetinmeyip, 1804 yılında çıkarttığı yeni bir kanunnâme ile bir takım yeni esaslar getirmiş, kaptanpaşa ve nazır başta olmak üzere bahriyede görevli personelin vazifeleri ayrı ayrı belirtilerek bir iş bölümü yapılmıştır. Bu kanunnâme ile tersâne eminliği yerine Umûr-ı Bahriyye Nezâreti ve ayrıca tersane ve donanmanın gelir ve giderlerinin kontrolu amacıyla nazırın emrinde bir Bahriye Hazinesi kuruldu.

III. Selim'in başlattığı reformlar önce tersanede uygulanmış olup daha sonra gemi insaatı ve diğer deniz işleriyle ilgili sahalara yayılmıştır. Ancak reformların uygulanması, dışardaki olaylar ile içerde birtakım çıkarcı çevrelerin hareketi sonucu yarım kalmış ve III. Selim, Kabakçı Mustafa ve ayakdaşları tarafından başlatılan isyan sonucu 29 Mayıs 1807'de tahttan indirilmiştir.

Çeşme faciası Osmanlı donanmasında uygulanacak reformların gerekliliğini ortaya koyduğu halde, Kabakçı İsyanı, Devlet'in bütün müesseseleri ile beraber, ordu ve donanmamızın ıslahı gayretlerinin de yarıda kalmasına neden olmuştur. Bu zamana kadar yetişen bahriye personel ve ustalarından pek azı bu isyandan kurtulabilmiştir.

III. Selim'in bahriyeyi ıslah etme gayretleri, II. Mahmud devrinde

girişilen reform hareketlerine iyi bir zemin hazırlamıştı. Ancak bu sırada 1806-1812 Osmanlı-Rus savaşı devam etmekte idi. 1812 Bükreş Antlaşmasından sonra II. Mahmud eski bahriye müesseselerini ihya ettiği gibi yenilerini de açmaya büyük gayret sarfetti. III. Selim zamanında yaptırılan büyük kargir havuzu tamir ettirip 1822 yılında ikinci havuzun inşasını emretti. Havz-ı Cedîd adı verilen bu havuzun inşası 31 Mart 1826 tarihinde tamamlandı.

Diğer taraftan Anadolu sahilleri ile bir kısım Ege adalarında gemi inşa faaliyetleri devam etmekteydi. Bu tersanelerin hepsi Tersâne-i Âmire'ye bağlı olup kapasiteleri nisbetinde donanmaya gemi inşa etmekle yükümlüydüler. İnşa edilen gemilerle donanmanın mevcudu 1811'de kalyon, fırkateyn ve korvet olarak irili ufaklı 42 pare gemiden oluşmaktaydı. Öte taraftan gemi inşasında kullanılacak kereste kesimi yine bu dönemde bir nizam altına alınmıştır.

Bütün bunlara rağmen III. Selim zamanında uygulanan reform hareketleri Kaptan-ı Derya Hüsrev Paşa'nın dışında II.Mahmud döneminde sönük kaldı. Hatta iç meselelerin ağırlık kazanması dolayısıyla tersane ve donanma işleri tekrar bir duraklama dönemine girdi. Bu durumdan faydalanan Rumlar kuvvetli bir korsan filosu meydana getirdiler. Bu filo, 1821'de patlak veren Mora ayaklanmasında Rumlar'a büyük bir destek sağlamış, ayrıca ayaklanma, Osmanlı bahriyesinde yelkenci ve armador olarak çalışan Rum tayfaları üzerinde de etkili olmuştur. Nitekim isyandan sonra Osmanlı bahriyesinde görevli olan bu sınıf, kaçarak isyancı Rumlar'a katılmıştır. Bu durum ise bahriyeyi oldukça zor bir durumda bıraktı. Aslında Osmanlı Devleti III. Selim'den itibaren büyük gemi inşa etmiş ise de personel meselesi bir türlü halledilememişti. Bu dönemde gemilerde Bahriye Mektebi'nde eğitim gören kaptanlardan ziyade Galata ve Balıkpazarı meyhanelerini dolduran Cenovalı, Maltalı, Raguzalı ecnebi gemicilerden yararlanılmakta idi.

Osmanlı donanmasındaki personel noksanlığı sebebiyle isyanın ilk yıllarında başarılı olunamadı. Bunun üzerine 1826 tarihinden sonra

Tersâne-i Âmire ve diğer tezgâhlarda gemi inşası için emirler gönderildi. Bunun yanında isyanın bastırılmasında Mısır filosunun da yardımı olmuştu. Ancak Rum isyanının tamamen bastırıldığı bir sırada Osmanlı Donanması, Yunanistan'ın istiklâlini zorla kabul ettirmek isteyen Rus, İngiliz ve Fransız gemilerinden oluşan donanma tarafından 1827'de Navarin'de savaş ilan edilmeden yakıldı.

Navarin faciasından sonra yelkenli gemilerin yerini buharlı gemiler almıştı. Osmanlı Devleti bu sisteme kendi imkânları nisbetinde katılmış ve ilk olarak 1827'de İngiltere'den buharlı bir gemi satın alınmıştır.

II. Mahmud tersane ve donanmanın işlerine önem verdiğinden fırsat buldukça bunların ıslahına çalışırdı. Donanmanın ihtiyacı olan iplik ve halat o zamana kadar çeşitli imalathânelerde üretilirken bu gibi malzemenin fabrikasyon olarak imâli düşünülmekteydi. Bu münasebetle 1826'da Eyüp civarında inşaatına başlanan Riştehâne 1827'de tamamlanmıştır. 1821'de vuku bulan Kasımpaşa yangınından sonra hasara uğrayan Bahriye Mektebi kısa bir müddet Tersane'de Errehane 'de eğitim yapmış, ancak daha sonra buranın yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Bu münasebetle Bahriye Mektebi'nin Heybeliada'ya nakli işlemi söz konusu olmuş ve 1834'de başlayan nakil işlemi 1852'de tamamlanmıştır.

II. Mahmud zamanında deniz ticaretinde önemli bir gelişme olmamış, 1823'de devletin ticaret gemileri için bir nizamnâme çıkarılmışsa da, bu nizamnâmeye göre tertip edilen ticaret gemileri Batılı devletlerin ticaret gemilerinin karşısında rekabet edememişlerdir.

Abdülmecid'in tahta geçişinden sonra ilân edilen "Tanzimat Fermânı", Osmanlı Devleti'nde yeni bir dönemin başlamasına neden olmuştur. Bu dönemde yapılacak reformlar daha geniş bir şekilde ele alındığından devletin bozulan nizâmının yeniden düzenlenmesi yoluna gidilmiş ve Tanzimat Fermânı ile bahriyede bozulan nizamın

düzeltilmesi ve uygulanacak reformların başarılı olabilmesi amacıyla Bahriye Meclisi kurulmuştur. 25 Ocak 1840 tarihinde kurulan Meclis, Tersâne-i Âmire'nin her türlü nizam, satın alma ve imalat işlerini yürütecek, Tersâne'de görevli esnafın düzeni ile ilgilenecek, Bahriye Mektebi ve hocalarıyla alâkalı kararlar da alacaktı. Bahriye askeri ve donanmanın her kademesindeki subay ve sanâtkârların çalışmalarına yardımcı olmak amacıyla gerekli tedbirler bir program dahilinde hazırlanacaktı. Meclis tarafından önceden hazırlanan bu kararlar bir mazbata ile Kaptanpaşa'ya takdim edilecekti. Kaptanpaşa meseleyi inceler ve sadârete bir yazı ile havale ederdi. Daha sonra mesele Meclis-i Vâlâ-i Ahkâm-ı Adliyye'de (Adalet İşleri Yüksek Kurulu) görüşülerek tekrar sadârete gönderilir ve buradan padişaha arzedilerek konu hakkında gerekli iradenin alınması yönüne gidilirdi. Bahriye Meclisi'nin üyeleri müftü hariç bahriye ümerâsından oluşmakta idi. Ancak bu hazırlıklara rağmen Bahriye Meclisi yapılacak ıslahat hususunda herhangi bir faaliyet gösteremeden 1841'de kaldırıldı. Bundan sonra bahriye işleri, tersane ve donanmanın mali işlerinde söz sahibi olan tersane müsteşarı tarafından yürütülmüştür.

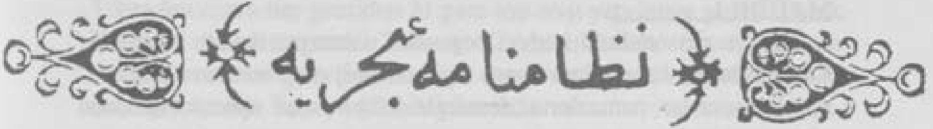
Tersane müsteşarının başkanlığında toplanan Bahriye ileri gelenleri çalışmalarını daimi olarak sürdürmezler, sadece gerektiği zaman toplanıp karar verirlerdi. Meclis-i Âdiyye ismi verilen bu meclis ile Bahriyenin ıslahına imkan olmadığı anlaşılarak tekrar Bahriye Meclisi'nin kurulması kararlaştırılmış ve 8 Eylül 1845 tarihinde daimi Bahriye Meclisi kurulmuştur. Bu Meclis'in kuruluşu ile birlikte Bahriyede uygulanacak reformlara hız verilmiş oldu.

Bu dönemde yapılacak reformların belirli bir kanunnâme veya nizamnâme dahilinde düzenlenmesi için gerekli çalışmalar yapılmaktaydı. Bu münasebetle devrin Kaptanpaşa'sı Mehmed Ali Paşa [3] Sadâretin verdiği emir üzerine 1849 yılında Bahriye Nizamnâmesini kaleme aldırmıştır. Hazırlanan bu nizamnâme ile tersane ve donanma

işlerinin idaresi 1879-1880 yılına kadar sürdürülmüş ve bu tarihte çıkan ve basılan Bahriye Kanunnâmesi üzerine de yerini bu kanunnâmeye bırakmıştır.

(3) Mehmed Ali Paşa, 1813'de Trabzon'da doğmuştur. Babası ile beraber İstanbul'a gelmiş ve bir müddet sonra devrin Kaptan-ı Deryası Pabuççu Ahmed Paşa'nın hizmetine girmiştir (1831). Bu tarihten sonra birtakım memuriyetlerde bulunduktan sonra 1845'de II. Mahmud'un kızı Âdile Sultanla evlendi. Bu tarihten sonra "Damat" olarak bilinen Mehmed Ali Paşa, aynı yıl Damat Halil Rıfat Paşa'nın yerine Kaptân-ı Deryalık makamına getirildi. İki sene bu mevkide kaldıktan sonra 1848'de Meclis-i Aliyye'ye memur oldu. 1848'de İkinci defa Kaptân-ı Deryalık makamına getirildi. 1849'da Serasker, 1851'de üçüncü defa Kaptân-ı Derya oldu. 1852'de Sadrazam olan Mehmed Ali Paşa, 1853'de azl edilerek ikinci defa Seraskerlik makamına getirildi. 1855'de bazı suçlarından dolayı Kastamonu'ya sürüldü ise de aynı yıl dördüncü defa Kaptân-ı Derya oldu, 1858 yılında bu görevden azledildi, ancak iki ay sonra yeniden Kaptan-ı Deryalığa getirilerek 1861 yılına kadar görevde kaldı. Daha sonra çeşitli yüksek memuriyetlerde bulunduktan sonra 1866'da altıncı defa Kaptân-ı Deryalık makamına getirildi.

BAHRİYE NİZAMNÂMESİ

Osmanlı Devleti'ni karalarda ve denizlerde daima üstün ve başarılı kılan yüce Allah, padişahımızın da saltanatını sürekli ve güçlü eylesin.

Padişahımız Sultan Abdülmecid, devleti güzelliklerle donatıp yönetimi adaletle süslediği içindir ki askeri alanda da bir takım yeni düzenlemelere kapı aralamıştır. Bu nedenle Bahriyemizde ve Tersane Komutanlığı'nda da bazı düzenlemelere gerek olduğu görülüp yeni düşünce ve uygulamalarla gelişmesine yardımcı olunmak üzere bu nizamnâme hazırlanmıştır.

Nizamnâme, Bahriye ve Tersane personelinin ne şekilde davranacaklarını ve işleri nasıl yürüteceklerini konu alır. Eski nizamnâmeler gözden geçirilerek gerekli değişikliklerin yapılması ve bazı ek uygulamalara geçilmesi, ancak bu nizamnâme ile mümkün olacaktır.

Bu nizamnâme hazırlandıktan sonra padişahımız Efendimize sunulmuş ve beğenisini kazanarak yürürlüğe girmesi sağlanmıştır.

BAHRİYE NİZAMNÂMESİ

MADDE 1 :

Bahriye personelinin herbiri beş vakit namazına devam edecektir. Kışla, gemi ve karakollara imam tayin edilmiş olup bundan böyle yetkili komutanlar namazların cemaatle kılınmasına uyacak ve özen göstereceklerdir.

MADDE 2 :

Bahriye askerlerinin tamamı, her akşam, birliklerinde namazlarını kıldıktan ve tabur trampeti vurulduktan sonra özel bir uygulama yoksa tabur imamı veya gemi imamı yönetiminde iki üç saat dini bilgiler edinmeyle meşgul olacaklardır.

MADDE 3 :

Padişah, kullanımına tahsis edilen sandal ve filikalar veya tebdil kayığı ile ansızın bir gemiye gelecek olursa ve geminin iskele ve sancak bordalarında başka filika ve sandal varsa, bunlar hemen padişahın sandalına yol açacaklardır. Padişah gemiye çıktığı anda tuğralı sancak çekilip boru çaldırılacaktır. Gemide mevcut subay ve erler bir numaralı elbiselerini (teftişlik kıyafetlerini) giyip baş tarafta tabura geçeceklerdir. Gemi komutanı grandi direği (1) yanında bulunacaktır. Personelden hiç biri gürültü etmeyip padişah kendilerine herhangi bir soru sormadıkça konuşmayacaktır. Bu arada kapudane paşaya (2) durumu rapor etmek üzere bir subay gönderilecektir. Padişahın gemiden ayrılması esnasında 21 pare top atılacaktır. Gemi personelinin bu hususlarda gerekli titizliği göstermeleri aslî vazifeleridir.

MADDE 4 :

Padişah herhangi bir gemiyle seyre çıktığında geminin grandi direğine tuğralı sancak çekilecektir. Bu esnada yakında bulunan diğer

---

(1) Grandi direği, gemilerin baştan ikinci direkleridir. Buna yalnız grandi de denir.

(2) Kapudane, Osmanlı Donanması'nın amirallerinden birinin ünvanı olup bugünkü koramiral rütbesinin karşılığıdır. Gemisine "Kapudane-i Hümayun" gemisi denilirdi.

gemiler tuğralı sancağı görür görmez hemen alay sancaklarını donatıp, küpeşte ve çarmıhlara asker dizerek selam töreni yapacaklardır. Törenden sonra her gemiden 21 pare top atışı yapılması şarttır. Gerek Beşiktaş önünde gerek Tersane Komutanlığı'nda olsun, padişah tarafından bir emir verildiği zaman, o emir acilen yerine getirilecek ve durum Kapudan Paşa'ya (3) bildirilecektir.

MADDE 5 :

Padişah tebdil kayığı ile herhangi bir yeri ziyaret ettiğinde dönüşü geceye kalır, yani saat yarımdan sonra (4) geri dönmek zorunda kalınırsa, sahile yakın alargada bulunan gemilerin o taraftaki top lumbarları ışıklandırılacak ve padişahın saraya dönüşüne kadar serasker (5) gemisine beş, diğer direklerine ise karavele gemilerinde (6) olduğu gibi üç fener çekilecektir.

MADDE 6 :

Cuma Selamlığı ve resmi günlerde padişah deniz yoluyla geldiği zaman gemilerden atılacak toplar doldurulmadan önce kontrol edilecek, topların deniz tarafına atılmasına dikkat edilip dolu topların bataryalarında nöbetçi bulundurulacaktır. Bu husus birinci ve ikinci kaptanlar ile nöbetçi subay tarafından kontrol edilecektir.

---

(3) Kapudan Paşa (Kaptan Paşa), Osmanlı Donanması'nın komutanlığını yapanlara verilen ad olup, kendisinden sonra kapudane, patrone ve riyale olarak adlandırılan üç amiral rütbesi daha bulunmaktadır.

(4) Söz konusu saat ezâni saat olup güneşin batışından yarım saat sonrayı ifade eder. Gün batımı saat 12.00'dir.

(5) Asakir-i Mansure-i Muhammediye kurulduktan sonra, en büyük askeri âmire Serasker denilmiştir. Milli Savunma Bakanı olarak görev yapan Serasker, Meşrutiyet'ten sonra Harbiye Nazırı olarak isimlendirilmiştir. Bu Yönetmeliği Kaptanpaşa olduğu dönemde hazırlatan Damat Mehmet Ali Paşa, 10 Mart 1849 tarihinde Serasker olmuştur.

(6) Karavele gemisi, yalnız yelkenle hareket eden gemi çeşitlerinden biri olup beş yüz levend ve beş yüz gemici alırdı.

MADDE 7 :

Eğer sarayda bir şehzade doğar da saraydaki tabyadan top atılırsa, o sırada donanma Beşiktaş önünde ise, serasker gemisinden bir subay saraya gönderilerek durum araştırılacaktır. Doğum gününün ilanı halinde, donanma alay sancaklarını donatacak ve üç gemiden 21'er pare top atışı yapılarak törene katılınacaktır. Donanmanın Haliç'te veya başka bir yerde bulunması halinde, Beşiktaş önünde bulunacak bir gemi aynı şekilde doğum gününü kutlayacaktır.

MADDE 8 :

Bahriye ümerasından (7) selamlık için görevlendirilenler, zamanında görev yerinde olacaklardır. Gerçek bir mazereti olmadan görevi terkedenler cezalandırılacak ve mazereti olanların da ifadeleri alınarak haklarında gereken işlem yapılacaktır.

MADDE 9 :

Tüm askerler padişahın çocukları kabul edildiğinden birbirlerini kardeş bilecekler, subaylar tüm askere evlat muamelesi ederek aralarında ayırım yapmayacaklardır.

MADDE 10 :

Dini ve dünyevi konular ile mesleki alanda ilerlemek için Bahriye subaylarının okuyup yazması şarttır. Okuma yazma bilenler bilmeyenlere tercih edildiğinden, bundan sonra rütbe alacak subaylarda okuma yazma özelliği aranacaktır. Bu sebeple öncelikle altın nişanı alan subaylar kısa sürede okuma yazmayı öğreneceklerdir.

MADDE 11 :

Askerlik mesleğine girmiş subaylardan erine varıncaya kadar küçük büyüğe karşı saygılı davranacak, örneğin ast rütbede bir subay her hangi bir işi olmadan üst rütbeli subayın yanına gitmeyecektir. Subaylardan astlar, üstleri bulunan iki subayın konuşmasına müdahale etmeyecek, ancak cevaplandırılması istenen konuda cevap vereceklerdir.

(7) Ümera; binbaşı, yarbay, albay rütbelerinde bulunan fermanlı üst subaylar hakkında kullanılan bir tabirdir.

Ast rütbeli subaylar üstlerin söylediğini anlamadan gitmeyecekler ve kılıçsız bulunmayacaklardır. Bu gibi askerlik kurallarına öncelikle subaylar dikkat edeceklerdir.

MADDE 12 :

Askeri sınıfa dahil olan subay ve erler resmi ve özel işlerinde kendinden kıdemli olan üst subaya müracaat edecektir. Askeri şahıslar komutanın haberi olmadan kendiliklerinden bir yere gidemeyeceklerdir. Bu gibi acil işi olanlar haber vermeden giderlerse dönüşte durumu rapor edeceklerdir.

MADDE 13 :

Askerlik mesleğine giren ve herhangi bir ihtiyaçtan dolayı kendilerine verilen elbiseleri satmak isteyenlere subaylar tarafından dikkat edilecek, elbise sattırılmayacaktır.

MADDE 14 :

Bahriyede görev yapan üst rütbeli subaylardan erlere kadar hiç kimse resmi üniformadan başka elbise giymeyecektir. Yüzbaşıdan yukarı üst rütbeli subaylar yanlarına aldıkları görevli askerleri hizmetçi gibi kullanmayacaktır. Şayet bu askerlere çocuklarını veya hayvanlarını baktıracak olurlarsa kanunen cezalandırmaları sağlanacaktır.

MADDE 15 :

Subayların hizmetinde bulunan çavuş, onbaşı veya erler, 20 yaşından küçük olmayacaklar, bu gibi askerler hizmet sebep veya bahane edilerek eğitimden alıkonulmayacaktır.

MADDE 16 :

Gemiden gemiye, taburdan tabura veya Tersane'den bir başka yere subay ve erlerin atanması gerekirse, rütbesi kolağalık (8) rütbesinin altında olanların, gemi personelinden ise kapudane tarafından, diğerlerinden ise bağlı oldukları birliklerin ümera ve subayları tarafın-

---

(8) Kolağalık, bugünkü kıdemli yüzbaşı rütbesinin karşılığıdır.

dan uygun görülmesi durumunda atanmaları için ferik (9) rütbesinde olanların görüş ve emirleri yeterlidir. Subaylar kolağası ve daha üst rütbede iseler, atanmaları için ferik tarafından Bahriye Meclisi'ne (10) teklif yapılacak, Bahriye Meclisi'nde bunların durumları görüşülüp onaylandıktan sonra kaydının yapılması için Kaptanpaşa kalemine bildirilecektir.

MADDE 17 :

Harp gemilerinden Tersane Komutanlığı'na veya diğer yerlere gidecek askerler normal hava şartları olmadıkça sandal ve filikalarla gönderilmeyecek, sandal ve filikalar ile fazla asker taşınmayacak ve askerin indirileceği alanın tehlikeli olmamasına dikkat edilecektir.

MADDE 18 :

Gemilerde emirler genelde işaretle verildiğinden bu hususa gemide görevli subaylar dikkat edeceklerdir. Gece ve gündüz çekilen işaretlere dikkat edilerek derhal alındı-anlaşıldı flama ve fenerleri direklerin şapkalarına toka edilecek, gerektiğinde pasaparola (11) kullanılmasına hocalar (12) ve gemi komutanları dikkat edeceklerdir.

---

(9) Bahriye Feriki, Osmanlı Donanması Komutanıdır. 1830 yılında tuğamiral rütbesine eşdeğer olmak üzere konulan feriklik makamına bahriye ümerasından subaylar getirilmiş ve bu subaylar denizde görev yapmışlardır. Feriklik, daha sonra giderek tuğamiral rütbesinin üstünde bir duruma gelmiştir ve Sultan Albdülmecid döneminde tek olan ferik, Donanma Komutanı makamındadır.

(10) Bahriye Meclisi, Sultan Abdülmecid döneminde ve 1840 yılında kurulmuştur.

(11) Pasaparola, sözlü emirlerin ulaştırılması için gemi içinde ve gemiler arasında kullanılan erdir.

(12) Gemi hocası, dönemin gemilerinde yazı işlerini yürüten, işaret sancaklarının korunmasını sağlayarak anlamlarını ezbere bilen, ayrıca o gemideki mühimmatın ve askerin defterlerini düzenleyerek mevcutlarını ve son durumlarını kontrol eden kişidir. Aynı zamanda dönemin seyir ve muhabere subayı görevini yapmak idi. Gemi hocalığı adı, 1864'de kaldırılmıştır.

MADDE 19 :

Donanmada eğitim yapılacağı zaman görevli hiç kimse kendi başına hareket etmeyecek, serasker gemisinden çekilen işarete uyulacak ve eğitim esnasında asker telaşlandırılmayıp olay çıkarılmadan eğitime devam edilecektir.

MADDE 20 :

Filikacı olan askerin yazlık ve kışlık elbiseleri serasker gemisindeki filikacıların elbiselerinin aynısı olacak, serasker gemisinde hangi tip elbisenin giyileceği bir gün önceden öğrenilecek ve tüm harp gemilerindeki filikacılara işaretle duyurularak aynı elbise giydirilecektir.

MADDE 21 :

Donanmada eğitime başlanmadan önce boru çaldırılıp talime çıkacak asker pruvadan grandiye kadar tabura alınacaktır. Bu usul donanmaya dışardan gelen misafire de uygulanacak ve yine aynı şekilde boru çaldırılarak asker taburu alınacak ve gereği yapılacaktır.

MADDE 22 :

Harp gemileri, Bahriye Mektebi, karargah, Riştehane(13) gibi tersaneye ait askeri bölgelerde devamlı birer bölük nöbetçi subayı olacak, nöbetçi subaylar Kaptan Paşa tarafından verilen genel emirler doğrultusunda cuma ve pazartesi geceleri sorumlu oldukları yerlerdeki yemekhaneleri dolaşıp dağıtılan yemeğin pişirilmesini ve yeteri kadar verilip verilmediğini kontrol edecekler, askerin yiyecek ihtiyacının karşılanmaması durumunda bunu bir üst subaya bildirecekler, şayet nöbetçi subay gemide görevli ise Kapudane Paşa'ya, kışlada ise miralay (14) veya o makamda bulunan subaya, Bahriye Mektebi ve Riştehane'de ise ilgili nazırlara (15) rapor edeceklerdir. Bu raporlar

---

(13) Riştehane, halat fabrikasıdır.

(14) Miralay, bugünkü albay rütbesidir.

(15) Bahriye Mektebi Nazırı ve Tersane Nazırı ifade edilmektedir.

ilgili komutanlar tarafından Bahriye Feriki'ne, onun tarafından da Bahriye Meclisi'ne bildirilecek ve Meclisin verdiği karar gereği askerin ihtiyacı olan iaşe satın alınıp, nöbetçi subay tarafından bütün yemekhanelere eşit olarak dağıtım sağlanacaktır.

MADDE 23 :

Her gün askerin mevcudunu gösterir tabela, çorbacı hocası (16) ve katipler tarafından düzenlenecek ve o gün nöbetçi olan yüzbaşı, emrindeki mülâzım (17), çavuş, onbaşı ve bir erden oluşan heyet tarafından bir kişiye ne kadar tayin (18) verileceği hesap edilerek tabelada belirtilecek, bu şekilde pişirilecek yemek israf edilmeden dağıtılacak ve yemekten sonra düzenlenen tabela nöbetçi heyete imzalattırılarak akşama kadar mutfak kapısında asılı kalmak üzere, ertesi günü tekrar kaldırılarak muhafaza edilecektir. Bu hesap tabelalarının ay sonunda toplam hesabı yapılacak, aylık hesaplarda satın alınan, sarfedilen ve kalan eşyanın fiatları belirtilip malzemenin fazla veya eksik olmamasına dikkat edilecektir. Bu hesaplar gemi, alay, tabur ve bölükteki görevli subayların bir araya gelmesi ile doğru ve eşit şekilde yapılacak, hesaplardan sorumlu subay veya askerlerden birinin usulsüzlüğü olursa tarafsız bir şekilde yargılanmak üzere divan-ı harbe verilecektir.

MADDE 24 :

Gemiler, Bahriye Mektebi, kışla ve Riştehane'de pişirilip dağıtılan yemeklerden nöbetçi subaylar vasıtasıyla, Kaptan Paşa'ya hergün birer kap yemek ile bir ekmek çıkarılacaktır.(19)

---

(16) Çorbacı hocası, yemeklerin pişirilmesi ve dağıtılması ile erzakın kontrolunu sağlamaktan sorumludur.

(17) Mülâzım, bugünkü teğmen rütbesidir.

(18) Tayin, maaş dışında bir kişiye verilecek olan yiyecek ve erzak anlamındadır.

(19) Yemek numunesi olarak çıkarılmaktadır.

MADDE 25 :

Donanma'da silahlarla ilgili cephaneden Kapudane-i Hümayun olan zat sorumludur. Bir gemide herhangi bir eşya ve cephane sarfedilecek olursa, komutan tarafından Kapudane'ye haber verilecek, eğer gemi nizam ile seyir halinde ise kıdemli komutan olan kişiye danışılmadan herhangi bir eşya sarfedilmeyecek, gemilerde sarfedilen eşya için her ay sonu tanzim edilen bir adet defter görevli komutan ve subaylar tarafından imzalandıktan sonra Kapudane-i Hümayun'a takdim edilecektir. Tek başına denizde seyir halinde olan gemilerin kullanacakları cephane ve malzeme için izin almaları mümkün olmayacağından, bu gibi gemilerde sarfedilen malzeme mühürlü deftere kayıt edildikten sonra Kapudane-i Hümayun'a takdim edilecek, cephanenin yenisinin alınması veya eskilerinin teslim edilip değiştirilmesi için görevli komutanlar tarafından dilekçe düzenlenip verilecek, bu dilekçeler ile takdim olunacak defterler Kapudane-i Hümayun'un onayından sonra Bahriye Meclisi'ne havale edilecek, Bahriye Meclisi'nde durum görüşüldükten sonra ilgili yerlere bildirilecektir. Her yerde usulden olduğu gibi demirbaş olan veya miadlı bulunan eşyanın değiştirilip yenilenmesi halinde eskisi teslim edilecek, bu gibi eşyalar herhangi bir sebeple sarfedilmiş veya yok olmuş ise nereye kullanıldığı bildirilecek, sarfı kabul edilmez ise zimmetinde olan kişiler tarafından bedeli ödenecektir.

MADDE 26 :

Liman reisi (20) olan subay, Tersane'de görevli işçilerin hergün vaktinde gelip yoklamalarını yaptırarak işlerinin başına gönderilmesini ve yapacakları çalışmaları kontrol edecek, Tersane'nin her tarafını yonga, talaş gibi inşaat kalıntılarından temizletecektir. İşçinin iş sahasında sigara, çubuk gibi yanıcı madde kullanmamasına dikkat edilecektir.

---

(20) Liman Reisinin bir adı da Liman Kaptanıdır. Patrona ve Riyale derecesinde olup donanma ile seferde bulunmuş kaptanlar arasından seçilirdi. Limanda yatan gemilerin korumasından sorumlu idi.

Bir geminin onarımı gerektiği takdirde önce İnşaiye Meclisi'nden düzenlenen rapor Liman Reisi'ne sunulduktan sonra Bahriye Feriki'nin onayına sunulacak, Ferik vasıtasıyla Bahriye Meclisi'ne havale edilen rapor sonrasında, verilecek karara göre gereği yapılacaktır. Liman tezkeresi olmadan tamir için gerekli mühimmat ve eşya verilmeyecek, mamul olarak verilen malların iyi kullanılması ve kullanılmak üzere imal edilecek malların sağlam olmasına Liman Reisi özen gösterecektir.

MADDE 27 :

Arma takımı, halat, çıpa, sarnıç, yelken gibi eşyaların bakımından Patrona-i Hümayun (21) olan kişi sorumludur. Bu eşyalardan başka bir malzemenin alınması gerektiği zaman eskisi teslim edilip sarfedilecek malzeme ile ilgili defterler gemi komutanı tarafından tutulacaktır. Her ay sonunda gemi komutanı tarafından hazırlanan defterler Patrona-i Hümayun'un onayına sunulacak, Patrona-i Hümayun'un onayından sonra defterler Bahriye Feriki vasıtasıyla Bahriye Meclisi'ne havale edilecektir.

MADDE 28 :

Donanma Beşiktaş önlerinde demirlediği veya arması üzerinde olarak Tersane'de bulunduğu zaman kalafat ve boya yapılması gibi işlerde Riyale-i Hümayun (22) olan kişiye müracaat olunacaktır. Riyale-i Hümayun haftada bir defa gemileri dolaşıp kalafat veya boya yapılacak yerleri kontrol edip eksik gördüğü yerleri tamamlatacaktır.

(21) Patrona-i Hümayun; Osmanlı Bahriyesinde 1682 senesinden itibaren kullanılan bir tabir olup bugünkü Visamiral (Koramiral) karşılığıdır. Derecesi Kapudane'den sonra Riyale'den önce idi. Kendisi miri kalyonların ikinci kaptanı olup bazen beğlerbeği, bazen sancakbeği rütbesinde olurdu. Gemisine "Patrone-i Hümayun Gemisi" denirdi. 1835'ten sonra rütbe değil, makam ünvanı olmuştur ve mirliva (tuğamiral) rütbesindeki subaylar bu makama getirilmişlerdir.

(22) Riyale-i Hümayun, Osmanlı donanmasında 1682 yılından itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Bugünkü Tümamiral rütbesinin karşılığı olup bunun sahibi miri kalyonların üçüncü kaptanıydı. Kendisinden evvel Patrona ve Kapudane vardır. Riyalenin bindiği gemi "Riyale-i Hümayun Gemisi" olarak anılırdı. 1835'ten sonra rütbe değil makam ünvanı olmuştur ve albay rütbesindeki subaylar bu makama getirilmişlerdir.

MADDE 29 :

Havuzlarda tamir edilmekte olan gemilerin tamirinde kullanılacak kereste ve diğer malzemenin durumu, kalafat işleri ve işçinin iş başında çalışmaları, Liman Reis Yardımcısı ile Onarım Baş Mühendisi tarafından kontrol edilecektir.

MADDE 30 :

Gemilere gerekli olan malzeme ve cephane ile diğer eşyalar sorumlu kişinin haberi olmadan verilmeyecek, gemiye cephane ve malzeme alımında, eskisi anbara verilmeden yenisi teslim edilmeyecektir. Armador mağazalarında büyük halat ve yelken kesilip gereksiz harcama olmamasına özen gösterilecektir.

MADDE 31 :

Gemilerde, kışlada ve karakollarda mühimmat ve malzemenin iyi muhafaza edilmesi için özel yerler tahsis edilecektir. Mühimmat gemilerde anbar ve bataryalarda, diğer yerlerde ise iyi saklanabilecek depolarda bulunmalıdır. Bu gibi yerlerden sorumlu olan memur ve subaylar, kullanılacak mühimmat ve eşyanın fazla sarfedilmemesine dikkat edeceklerdir. Şayet malzemenin korunmasına riayet edilmez ise sorumlu kişilerden bedeli tazmin ettirilecektir.

MADDE 32 :

Mühimmat, kereste, elbise ve kuru kumanyanın bulunduğu anbar ile mağazaların devamlı temiz ve düzenli tutulmasına, toplanmış olan mühimmatın görevli memurlar tarafından ayrı ayrı istif edilmesine Liman Reisi olan kişi dikkat edecektir.

MADDE 33 :

Gemilerde subay kamaralarının perde, yastık ve mefruşat gibi eşyaları her zaman temiz ve düzenli tutulacak, kamaralardaki eşya kötü kullanılıp miadından önce hurda edilmiş ise sorumlu kişiden bedeli tazmin ettirilecektir.

MADDE 34 :

Gemiler, Kışla, Riştehane, Bahriye Mektebi ve Tersane dahilindeki bütün karakollarda mutfak ve kahve ocakları gece saat bir buçukta (gün batımından bir buçuk saat sonra) söndürülüp tulumba ve mastalya (23) gibi yanıcı maddelere mahsus olan şeyler kapatılacaktır. Her zaman gemilerde mangal kullanılmasa da kışla, karakolhane, Mektep ve Riştehane'de kış günleri mangal yanan mahallerde ateşin muhafazasına itina gösterilecektir.

MADDE 35 :

Gemilerde görevli personel istedikleri yerde sigara ve çubuk içmeyecekler, sigara ve çubuk içmek iseyen personele gemilerin baş tarafındaki özel bölümde günde üç defa bir veya yarım saat süreyle takım takım izin verilecektir. Gemilerde manga (24) top arabaları ile kemere üzerlerinde kesinlikle çubuk bulundurulmayacaktır. Kışla, karakol gibi yerlerde bu gibi şeyleri, nöbetçi subay kontrol edecektir.

MADDE 36 :

Gemilerde gece ve gündüz ocak yanarken sancak ve iskele nöbetçisi görevlendirilecek, asla her hangi bir yere ateş verilmeyecektir. Nöbetçiler, gemi komutanlarının çubuk ve nargile için kamaraya ateş almalarına ve çubuk üzerinde ateş götürmelerine kesinlikle izin vermeyeceklerdir.

MADDE 37 :

Gemilerde bulunan kandil memurları (25) her akşam kumanyada kandilleri yakarak nöbetçi hoca ile beraber çıkıp arıza olup olmadığını kontrol ettikten sonra kandilleri nöbetçi subayına teslim edecekler, ertesi sabah yine nöbetçi subayına nasıl devrettiler ise aynı şekilde teslim alacaklardır. Nöbet esnasında kandillerin noksan olup olmadığı ve

(23) Mastalya, mangallarda içlerine sigara atılması için bulundurulan leğendir.

(24) Gemi Personelinin oturduğu, yemek yediği ve yattığı güvertealtı bölmeleridir. Büyük gemilerde yatma bölmeleri ayrılmıştır.

(25) Kandil Memuru; Liman fenerlerini yakmakla görevli olan personeldir.

kırılanların nedeni nöbetçi subayına sorulacaktır. Top atışı ve demir atma gibi nedenlerden olmuşsa birşey yapılmayacak, kendiliğinden kırılmamış ise kıran kişi veya nöbetçi subayına tazmin ettirilecektir.

MADDE 38 :

Donanmada nöbetten çıkan miralay ve kaymakam (26) vardiyalı olarak devamlı Deniz Hastanesini dolaşıp durumu bağlı olduğu üst rütbeli subaya bildirecektir.

MADDE 39 :

Donanma Beşiktaş ve Tersane önünde bulunduğu zaman görevli doktorlar, her sabah gemilerin nöbetçi subayları ile mevcut olan askeri muayene edeceklerdir.

MADDE 40 :

Haliç'te dinlenmek için sancak çeken gemi personelinden hastalanan askerler, Bahriye Kışlasındaki nöbetçi doktor tarafından muayene edilecektir. Deniz askerleri iyileşmeden hastahaneden çıkarılmayacak ve hastalar iyileşene kadar Bahriye Kışlasındaki misafirhanede bir kaç gün alıkonulacaktır. Hastahaneye gönderilen hasta erler, gerek gemilerden gerek kışla ve karakollardan olsun hamal arkasında taşınmayıp hastahaneye ait arabalar ile gönderilecektir.

MADDE 41 :

Hastaneye gönderilen askerlerin elbise, para ve diğer eşyaları burada alıkonulmadan kışlaya geri gönderilecektir. Bu gibi eşyayı muhafaza etmek miralay veya bu makamda bulunan kişinin sorumluluğunda olacağından, emanet eşyaya mahsus özel bir yer tahsis edilip görevli bir subay tayin olunacaktır. Hastahaneden taburcu olan askerler kışladan gemilere teslim edileceği zaman, emanet olarak deftere kaydedilmiş eşyalar kendilerine geri verilecektir. Hastahanede vefat eden askerlerin askeri elbiselerinden başka satılan eşya ve malzemelerinin bedelini gösterir bir belge, hastanın mensup olduğu gemi, alay, tabur

(26) Kaymakamın aslı kaimmekam olup bugünkü yarbay rütbesinin karşılığıdır.

veya bölük subayı tarafından onaylanıp Bahriye Yoklaması'na (27) ve nöbet jurnaline kaydedildikten sonra, pusuladaki tutar devlet hazinesine teslim olunarak karşılığında senet alınacaktır.

MADDE 42 :

Hastahanelerin ihtiyacı olan ilaç ve diğer malzemenin temin edilmesi için hastahane memuru ile baş tabip tarafından tanzim edilen dilekçe, Kapudane Paşa'ya ve Ferik'e takdim olunduktan sonra Bahriye Meclisi'ne havale edilip gereği yapılacaktır.

MADDE 43 :

Hastahaneden sorumlu olan memur kişi (Baştabib veya II. Tabib), her sabah görevli bulunan doktor, cerrah ve eczacılarla koğuşları dolaşarak hastaları sırayla muayene edip bunlarla ilgili gerekli tedbirleri alacaktır. Hastahaneden sorumlu olan memur hastaların yemeğinin zamanında verilmesine, koğuşların sıcaklığına, hastabakıcıların hastaların yanından ayrılmayıp onlarla ilgilenmesine, iyileşerek taburcu olup gemiye gideceklerin hava müsait olmadıkça gönderilmemesine dikkat edecektir. Hastahaneye gelenlerin elbiseleri değiştirilip temiz elbise giydirilecek ve nöbetçi doktora muayene ettirildikten sonra temiz koğuşlara yatırılacaktır. Bütün bu hususlara görevli memur ile hastahanedeki doktor, cerrah ve diğer memurlar da riayet edecekler, ayrıca hastahanede nöbetçi olarak bir veya iki adet doktor, bir cerrah, bir eczacı ile bir imam bulundurulmasına sorumlu olan memurlar özen göstereceklerdir.

MADDE 44 :

Seyirdeki gemilerde hastalanan erlerin acilen elbiseleri değiştirilip hastahane olarak kullanılan özel mahalde tedavisi yapılacak, burada hastalar için kullanılan yiyecek ve giyeceklerin temiz olmasına gemi komutanları dikkat edeceklerdir.

---

(27) Bahriye Yoklama Kalemi, merkez ve taşra maaşları ile erzak ve levazım, subay künye ve katiplerin sicil işlemlerini, subay ve katiplerin emeklilik ve yetim işlemlerini, taşra ve Dersaadet hesaplarını, havale işlemlerini, erlerin künye işlerini yapan kalemdir.

MADDE 45 :

Askerlerden suç işleyenler olursa, subayları tarafından Divan-ı Harb'e verilecek ve işlenen suçların derecesine göre cezalandırılacaklardır. Suç işleyen askerin tahkikatı, asker donanmadan ise donanma subayları, Bahriye Mektebi'nden ise oluşturulacak meclisin üyeleri tarafından yürütülecektir. Suç işleyen kişi hakkındaki ayrıntılı rapor, suçlu donanmadan ise Kapudane Paşa'ya, Bahriye Mektebi'nden ise Bahriye Mektebi Nazırı'na arzedilecek ve onlar tarafından onayını müteakip Bahriye Feriki'ne ve daha sonra Bahriye Meclisi'ne onay için havale edilecektir. Bahriye Meclisi'nin vereceği karara göre kesinleşen ceza, Kaptan Paşa tarafından onaylanır. Bu usul, kışla, alay, riştehane gibi yerlerde aynen uygulanacaktır.

MADDE 46 :

Bir gemiden başka bir gemiye veya kışla ve karakollara misafir olarak gidilmekte ise de; misafir olarak gidecek kişi orada görüşeceği kişiyle buluşacak ve istenilmedikçe orada kendisinden büyük subayın yanına gitmemeye, kendisine bir şey sorulmadıkça konuşmamaya dikkat edecektir.

MADDE 47 :

Gemilerde ve kışlada bulunan askerlerin eşya ve paralarının kaydı bir defterde tutularak sorumlu subay tarafından her hafta kontrolü yapılacaktır. Askerlerden herhangi biri kendisine veya başkasına ait eşyayı kullandığı zaman onbaşı ve çavuşlar tarafından ilgili subaylara haber verilecektir. Ayrıca ilgili subay haftada bir askerin elbiselerini kontrol edip sökük ve yırtık olanların diktirilmesini sağlayacaktır.

MADDE 48 :

Subaylarla beraber çarşıya çıkan veya görevli olarak gönderilen askerin firar etmesi halinde, sorumlu olan subay kendisini buluncaya kadar aramaya mecburdur.

MADDE 49 :

Seyirde olan gemiler aylık jurnal kayıtları ile depo muhasebesi tuta-

naklarını Bahriye Meclisi'ne havale ettirdikten sonra Kaptan Paşa'ya takdim edeceklerdir.

MADDE 50 :

Gemilerin iç, dış ve arma temizliğine, görevli subay, gemi komutanı ve nöbetçi subay riayet edeceklerdir. Gemiler İstanbul Halici'nde veya görevli olarak gittiği herhangi bir yerde yelken veya demir üzerinde iken; görevli güverte nöbetçi subayı her gün iki üç defa gemiyi dolaşarak temizliğine önem verecektir. Seyirdeki gemiler uğradıkları limanlarda asker çıkarmak ve filika (28) göndermek gerektiği takdirde; filikaların kıçında sancak olacak, çıkan asker kendi mesleğinin kurallarına uygun bir şekilde dolaşacak ve gezdikleri yerlere herhangi bir zarar vermeyeceklerdir.

MADDE 51 :

Askerlikte karakol görevi dikkat edilecek önemli hususlardan biri olduğundan, Bahriye'deki görevli subay ve erler kasıtlı ve özürsüz olarak sorumluluk alanlarını terketmeyeceklerdir. Buradaki görevlilerden birisi gidecek olursa, kendilerinden üst rütbeli subaylardan izin alıp nöbet yerine başka biri görevlendirilmeden ayrılmayacaktır. Bunun gibi mazereti olanları kasten değiştirmeyenler hakkında soruşturma yapılacak ve bir sebep ile ayrılanlara da sebebi sorulup ceza verilecektir.

MADDE 52 :

Nöbetçi subaylar ile gece vardiyasında görevli olan askerler birlikte sorumlu oldukları yerleri dikkatli olarak dolaşmaya itina göstereceklerdir.

MADDE 53 :

Subay ve askerlerden, Serasker gemisinden de izin verilmesi halinde, gemilerinden cuma ve pazartesi geceleri izin alanlar, verilen

(28) Filika, eski gemilerde personelin sahile gidip gelmeleri ve ikmal işleri için kullanılan ağaçtan yapılmış kürek ve yelkenle hareket eden büyük tekne. Filikalar her oturakta iki kişi ve her küreği bir kişi çekmek suretiyle hareket eder, oturak sayılarına göre üç çifte, beş çifte ve yedi çifte olmak üzere isimlendirilirlerdi.

sürede geri döneceklerdir. İzin süresini yirmidört saat geçirenler hakkında firar işlemi yapılıp mahkemeye verilecekler, ancak izin müddetini geçirerek kendiliğinden gelenler, görevi terk ettiği gerekçesiyle cezalandırılacaklardır.

MADDE 54 :

Harp gemileri ile Tersane sahillerine vakitsiz olarak filika, sandal ve kayık yanaştırılmayacaktır. Çünkü gece vardiyasında görevli olan subay, gemi personelinden ise bulunduğu gemiye, Tersane personelinden ise Tersane sınırları içerisine, dışardan sandal, filika ve kayık gibi teknelerin her ne olursa olsun yanaşmak yahut yakın geçmek kasdıyla yöneldiklerinde henüz alargada iken haberdar olacaktır. Bu durumda kim olduğu sorulup cevap alınmadan; gemilerde bulunanlar baştaki yan mataforalarından ve Tersane kulübelerinde bulunanlar maçuna altından içeriye kimseyi kesinlikle yaklaştırmayacaklardır. Fakat kötü hava şartlarında kayık veya sandalların buralara yanaşmaları halinde içindeki personelin telef olacakları anlaşıldığında bunlara yardım edilecek ve kurtarılacaklardır. Ancak yine de içinde kimlerin olduğu belirlenecektir. Bunun gibi kışla ve karakollara gelen şahısların da kimliği öğrenilmeden içeriye alınmayacaklardır.

MADDE 55 :

Top ambarı nöbetçisi olan subay bulunduğu geminin yanına gelen filika ve kayıkların içinde kimin olduğunu, ne için geldiğini soracak, geminin komutanı veya o makamda bulunan kişi izin vermedikçe, gelen kişi ve eşya kesinlikle kabul edilmiyecektir. Geminin yanında bağlı olan filika ve sandalların içerisinde sigara ve çubuk içirilmeyecektir.

MADDE 56 :

Gerek Tersane'de gerek havuzda gece vardiyasında görevli subaylar vardiyalı olarak sabaha kadar takım takım etrafı dolaşarak ateş yanmamasına, nöbetçilerden başka kimsenin fenersiz ayakta kalmamasına, alarga karakolu ile görevli filika, kayık ve kulübelerde olan nöbetçilerin uyanık olmasına dikkat edeceklerdir.

MADDE 57 ;

İstanbul dışında seyirdeki gemilerde geceleyin, baş, kış ve iskelelerdeki nöbetçilere, nöbetçi subayı tarafından verilen emre göre palaskasında muhafaza etmek şartıyla dolu mermi verilecek, sabahleyin toka sancaktan sonra, verilen dolu mermiler nöbetçi subayı tarafından alınarak cephaneliğe konulmak üzere topçu subayına teslim edilecektir.

Fakat bazı tehlikeli ve şüpheli olan yerlerde bulunan nöbetçilerin tüfeklerinde dolu mermi olur ise, onlar da sabahleyin tekrar toplanıp topçu subayına verilecektir.

MADDE 58 ;

Gemiler İstanbul dışında gerek demir üzerinde gerekse yelkende olsun bütün topları devamlı dolu olacağından, gülleleri akşam indirilip sabahleyin tekrar kaldırılacaktır. Kapak (29) veya fırkateynlerdeki bataryaların topları daima gülleli durmak zorunda olduğundan akşam olduğunda gemi komutanları nöbetçileri küpeştelere takdim edip, etrafı dikkatlice gözetleteceklerdir. Şayet fırkateynin etrafında demirlemiş başka bir gemi veya kayık var ise bulunduğu yere nişan alınıp, hareketleri kontrol edilecektir. Özellikle nöbetçiler, bulundukları gemiye başka gemi ve kayık yaklaştırmayacaklar ve yakın çevrede herhangi bir hareket ve işaret görüldüğünde gemi komutanına haber vereceklerdir. Bu gibi hususlara komutanlar ile nöbetçi subaylar çok dikkat edeceklerdir.

MADDE 59 ;

Gemilerdeki cephaneliklerin anahtarları komutanlarda olup kapılarında devamlı nöbet tutulacak ve cephanelikler isteyen herkese açılmayacaktır. Meselâ cephanelikler açılacağı zaman üçambarlı (30) , kapak ve

---

(29) Kapak, ahşap yelkenli harp gemilerinden birinin adıdır. İkinci sınıftan sayılan bu gemiler iki ambarlı olup bordalarının her birinde güvertesinden başka iki batarya top bulunuyordu.

(30) Üç ambarlı, en üst güvertesinden başka birbiri altında üç batarya top taşıyan eski harp gemisidir.

fırkateyn tipi gemiler ile korvetten (31) brike (32) kadar olan gemilerde nöbetçi yüzbaşı ile topçu subayı bulunacaklardır. Bunların bulunmaması halinde başka bir yüzbaşı veya mülâzım ile porsun beraber olacaktır. Koter tipi gemilerde (33) nöbetçi olarak yüzbaşı, hoca ve topçu subayı olmak üzere yalnız dört subay olacağından subaylardan hangisi bulunur ise onunla, mıstıkalarda (34) ise komutanlar ile topçu subayı, porsun veya çavuşlardan birinin bulunması durumunda açılacaktır. Cephane fazla gözetilmesi gereken birşey olduğundan, cephaneliğe girecek kişinin ayağında altı demirli ayakkabı olmayacak ve girecek kişinin üzeri görevli subay ve nöbetçiler tarafından aranılacaktır.

MADDE 60 :

Bahriye cephaneliğinde görevli subay kapıyı açmak için Liman Reisi Paşa'ya söyleyip izin almadan ve dışarda bir askeri nöbetçi bırakmadan kapıyı açmayacaktır. Cephaneliğe girecek kişinin ayakkabılarının çivisiz olmasına ve üzerinde demir ve yanıcı madde bulundurulmamasına subay ve nöbetçiler dikkat edeceklerdir.

MADDE 61 :

Deniz üzerinde yelken kullanır iken geminin başüstünde devamlı bulunacak bir veya iki subay, pruvada gemi veya kayık olup olmadığını kontrol için gözetleme yapıp, gerektiğinde dümenciye emir vereceklerdir. Kış aylarında geceleri fırtına şiddetlenip gemi komutanı güvertede bulunmaz ise nöbetçi olan subay acele komutana haber gönderip, gerektiğinde gemiye kumanda edecektir.

MADDE 62 :

Donanma'ya ait gemilerden biri limanda olduğu zaman denizde bir gemi veya kayık gördüğünde; bu tekne limana girip yatacak olursa, durumu hakkında gerekli bilgi almak için üzerine filika gönderecek,

---

(31) Korvet, fırkateynden küçük, yalnız yelken donanımlı, üç direkli ve en üst güvertesinde 20-30 topu bulunan eski harp gemilerindendir.

(32) Brik, iki direkli ve iki direği de seren donanımlı yelkenli bir gemidir.

(33) Koter veya kotra, uskunadan küçük, süratli, boyuna oranla enli olan ve sereni bulunmayan, tek direkli yelkenli bir gemidir.

(34) Mıstıka, yalnız yelken donanımlı teknelerdir. Direk adedi ikidir.

limana giren gemiyi abluka etmek için görevlendirilmiş ise; içerisinde kim olduğunu öğrenmek amacıyla yetenekli bir subay gönderilerek geminin durumu hakkında tahkikat yapacaktır.

Görevli subay ilk iş olarak geminin karantinasının olup olmadığını soracak, şayet var ise alargada beklemesini sağlayacak, karantinası yoksa usulüne uygun olarak yaklaşılıp nereden gelip ne tarafa gittiğini, mürettebat ve yolcusunun hangi milletten olduğunu ve kaptanının adını ve kimliğini dostane bir şekilde sorup araştırdıktan sonra durumu Serasker'e rapor edecektir.

MADDE 63 :

Nöbetçi subay, nöbet sırasında askerin tüfeğini yere bırakmaması, herhangi bir yere oturmaması, nöbet yerinden ayrılmaması ve nöbet mahallinde sigara içilmemesi gibi hususlara dikkat edecektir. Nöbet esnasında askerin elindeki silaha süngü takılması usulden ise de gemilerde tente olduğundan süngü takılmayacaktır. Nöbetçi subay ve asker nöbet mahallinde kimse ile konuşmayacaktır. Silah altında bulunan askerler kuru talim ettikleri zaman tüfeklerinde taş yollu ağaç kullanılacak, başka vakitlerde ise atış taşı kullanmak usulden olacağından, karakol görevi yapanların tüfeklerinde atış taşı bulunacaktır.

MADDE 64 :

Subay ve erlerden evlerine gidecek veyahut işleri gereği yalnız gidip gelecek veya bölükle gönderilecek olanlara izin verildiği takdirde, komutanları durumundaki subay vasıtasıyla Ferik Paşa'ya bilgi verilecektir. Bunun gibi bölükle gidecek erlerin elbise ve ayakkabılarının temiz ve muntazam olmasına dikkat edilecek, yanlarına uygun bir subay ile emrinde iki çavuş, iki onbaşı verilecektir.

Bölükle gidiş gelişlerde subay askerin önünde, onbaşıları onun arkasında, çavuşlar ise en geride bulunacaklar, nöbetçi subay tarafından bölüğün sayılmasına ve düzenli olmasına dikkat edilip, izin vermeye yetkili olan Kapudane Paşa'nın kontrol etmesine yardımcı olunacaktır. Bölükle gidiş ve gelişlerde subaylar askerin düzenli olmasını, izin verilmeyen yerlere gidilmemesini sağlayacaklardır.

Dönene kadar subaylar askerin yanından ayrılmayıp, götürdükleri gibi tamam olarak getireceklerdir. Özellikle yolda ümera ve subaylar ile karşılaştıklarında birbirlerine karşı resmi selam alıp vermeye dikkat edeceklerdir.

MADDE 65 :

Sandal ve filikalarda reis bulunanlar, daima erlerin elbise ve ayakkabılarının temiz, küreklerin düzgün olmasına ve denizde gidiş gelişlerde sandal ve filikaların içindekilerin gelişigüzel oturmayıp düzenli olmalarına dikkat edecekler, özellikle rüzgârlı havalarda ufak kayık ve sandal gibi şeyleri gözetip, kazaya sebep olmayacaklar ve tehlikeli yer ve iskeleye emniyetle yanaşacaklardır. Sandal ve filika üzerinde sigara içtirmemeye dikkat edilecektir.

MADDE 66 :

Gemilerin güvertesinde nöbetçi olan yüzbaşı, yağmurlu havalarda asılı olan filikalarda su olup olmadığını kontrol edip tapaları açtıracaktır. Asılı olan filikalar indirileceği vakit silistre denilen düdüklü bir çavuş bulundurulmasına ve filikaların baş ve kıçının beraber mayna edilip sakatlanmamasına dikkat edilecektir.

MADDE 67 :

Denizde olan filikaların gündüz saat 11.30 da (35) veya zamanı geldiğinde yerine asılması için komutanlar tarafından verilen emir üzerine, nöbetçi yüzbaşının filika personeline haber göndererek palangalarını donatıp boşlarını aldırmasından ve küpeştedeki çavuşun silistre sesinden sonra, nöbetçi olmayan bütün personel güvertede tabur vaziyeti alacaktır. Küpeşteye çıkan silistreli çavuşun düdük sesi ile sancak ve iskele bordalarına askerleri taksim edip halatların çımasına (36) vasatına (37) ve bastika (38) dibine birer çavuş vererek baş ve

(35) Bu saat ezan saati olup akşam namazından yarım saat önceki vakte tesadüf eder.

(36) Çıma, herhangi bir halatın ucuna verilen isimdir.

(37) Vasat denilerek halatın orta kısmı kasdedilmektedir.

(38) Bastika, halat bedeninin içinden geçeceği şekilde donatılmış bir makaradır.

kış beraber olmak üzere filikayı yerine kaldırıp, planga tertibatı güverteye sürünmeyecek şekilde nöbetçi bölük tarafından güverteye indirmeye, yüzbaşı mecburdur.

MADDE 68 :

Seyirdeki gemilerin asker ve cephane ihtiyacı, sorumlu olan komutan, başbuğ(39) ve seraskere bildirilerek temin edilecektir. Boğaza yakın olan gemiler acil ihtiyaçlarını doğrudan merkeze gönderecek ve yine serasker, başbuğ ve komutana bildireceklerdir.

MADDE 69 :

Bütün donanma veya bir filo seyire çıkacak olduğunda her bir gemide kendi dümeni ölçüsünde birer adet dümen dolabı ile yeke ve demir bulunduracaktır. Kalyonlardan korvet tipi gemilere kadar ise yedek birer tane mayıstra(40), ırgat analığı(41) ve dümen analığı(42) bulundurulacak, gemilerde ihtiyaç olan bu gibi malzeme gemi komutanı tarafından zamanında talep edilecektir.

MADDE 70 :

Harp gemilerinde kullanılan kılavuzlar Osmanlı tebaasından olacak, yabancı kılavuz alınmayacaktır. Ancak yabancı devlet limanlarından birinde bulunan gemilerin o ülkeden kılavuz alması gerektiğinde, kılavuzun durumu araştırılıp özel bir tayinname ile görevlendirilecektir. Gemi Osmanlı limanlarına geldiğinde yabancı kılavuzun görevine son verilip onun yerine Osmanlı tebaasından bir kılavuz tayin edilecektir.

---

(39) Başbuğ, filotilla komodoru olarak görev yapmaktadır.

(40) Mayıstra, grandı direğinde en altta bulunan ve en uzun olan serendir.

(41) Irgat analığı; gemi demirlerini almak veya vermek ve bir yere verilmiş halatları üzerine dolayarak çekip geriye manevra yaptırmak için kullanılan mekanik donanımdır. Yalnızca ırgat da denilmektedir.

(42) Dümen analığı veya ana dümen, kıç tarafından başka baş tarafında da dümeni bulunan gemilerin kıçtaki dümenine denilmektedir. Diğer taraftan, yelkenli gemilerde dümen yelpaze yüzeylerinin manevralar için yeterli olmadığı anlaşılarak bu yüzeylerin kaplama ilavesiyle büyütülmesini sağlayan kısmına da dümen analığı adı verilmektedir.

MADDE 71 :

Bir gemi boğaz, körfez gibi yerlerde hava sisli veya gece olduğundan etrafını göremeyip ne tarafta olduğunu bilmeyerek az yelken ile serseri giderken arıza yaparsa, iskandil atılacaktır. İskandil yanında demiri onbeş, yirmi veya yirmibeş kulaca kadar sarkıtıp(43) demir dibi bulduğu zaman yelkenlerini mayna ederek, hemen gominasına(44) kaloma vermeğe(45) gemi komutanları mecburdurlar.

MADDE 72 :

Bir geminin karaya veya kayalara çarpıp kaza yapması durumunda ilk önce mevcut askerler kurtarılıp daha sonra içerdeki mühimmat ve eşya mümkün olduğu kadar dışarı çıkarılacaktır.

MADDE 73 :

Boğazlardan giriş çıkış yapacak gemilerde, tehlikeli ve liman reislerinin kontrolünde olan yerleri gözetmek üzere kılavuz kaptan almaya, gemi komutanları mecburdurlar.

MADDE 74 :

Gemiler yelken üzerinde iken komutanlar, yirmidört saatte bir kere (yani öğle vaktinden bir saat önce) tüm tayfaları güverteye davet ederek, 24 saat süresince olan vukuatı her bir nöbetçi subayına sorup, nöbeti esnasında rotalarını ve katettiği mesafeyi araştırdıktan sonra, parakete cetvellerini mühendisler(46) ile subaylardan alıp gideceği rota ve bulunduğu mevkiyi saptamaya çalışacaklardır.

---

(43) Bu durum "sansabosa" durumudur ki, demir bosaya verilmemiştir ve her an demirlenmeye hazır bulunulmaktadır.

(44) Gomina, gemi demirlerinin bağlanıp atıldığı zincirlere denilmektedir. Ancak eskiden zincir gomina yerine kalın halat kullanılırdı.

(45) Bu durumda, halat denize bir miktar daha bırakılmakta ve böylece demirlenmektedir.

(46) Eskiden öğrencilik öğrenimini tamamladıktan sonra denizde staj gören asteğmenlere mühendis denirdi.

MADDE 75 :

Savaşta ve barışta donanmanın koruma görevini yapan karakol gemileri, serasker veya başbuğun verdiği emre göre hareket edip, devamlı rüzgar üzerinde donanmanın işaret menzilinden uzak ve yakın olmayarak dikkatli olacaklardır. İhtiyaç olmadan, işaret çekip serasker gemisine bildirilip izin alınmadıkça, geceleyin donanmanın içerisine dışardan gemi ve kayık girmesine izin verilmeyecektir.

MADDE 76 :

Donanma savaşta ve barışta bir bölgede demirli olduğunda, karakol görevi yapan gemiler donanmadan üç veya beş mil kadar açılarak yelken üzerinde gözetleme yapacaklardır. Bu sırada herhangi bir olay olduğunda, top atıp, işaret çekerek durumu donanmaya bildirecekler ve asla serasker ve başbuğun emir ve sözü olmadıkça veya bir arıza ve sebep bulunmadıkça demirlemeyeceklerdir.

MADDE 77 :

Bütün donanma veya bir başbuğ ile bir kaç gemi gece bir yere geldiği zaman rüzgar üstünde, rüzgar altında, ileride veya geride bir gemi görüldüğünde, vaktine ve gereğine göre serasker gemisinin yanında bulunan küçük işaret gemilerinden birisi, gülle menzilinden ayrılmak üzere görülen geminin üzerine gidip hangi milletten olduğunu, ne taraftan gelip, ne tarafa gittiğini sorduktan sonra durum seraskere bildirilecektir.

MADDE 78 :

Bir yerde bulunan gemiler rütbece aynı olduklarında veya başbuğları herhangi bir yere gitmiş veya vefat etmiş olursa, gemileri içlerinden kıdemli olan komutan idare edeceğinden onun vereceği işarete uyulacaktır. Bu durum birlikte bir yere gitmek üzere yelken üzerinde iken olursa, içlerinden kıdemli bulunan komutanın emirleri geçerli olacaktır.

MADDE 79 :

Yelken üzerinde bulunan gemi fırtına sebebiyle bocalayıp limana

inerken, liman tutamayıp orsa alabanda ve boci alabanda(47) dönmeye gücü yetmezse; bir burun üzerinde kalarak burnu dolaşamaz ise, rüzgaraltı bir yere demirlemek istediğinde tüm demirleri atıp yine demir tararsa, seren ve yelkenleri mayna edecektir. Bunda da başarılı olunamaz ise geminin kurtulması için kontra mizanadan(48) başlayarak direklerin rüzgar üstündeki çarmıhlarını kesecektir. Gemi rüzgaraltı sahilinde bir yerde demirli bulunup şiddetli fırtınalardan kaçamadığı zaman yine demirlerini atacaktır. Şayet demirler tarar da gemi kıyıya yaklaşır, karaya vuracak olursa o zaman gemisini kurtaran kaptan olacağından yine aynı şekilde seren ve çubukları aldıktan sonra, gerektiğinde direkleri kesip gemiyi kurtarmaya gemi komutanı yetkilidir.

MADDE 80 :

Herhangi bir yerde demirleyen bir geminin yanına yabancı devlete ait büyük bir gemi gelip o devletin bandırasını pruva direğine çekerse, karşılıklı 21 pare top atışından sonra gemi süvarisi resmi üniformalı olarak filikasına binip yabancı gemi kaptanını karşılayacaktır. Eğer gelen yabancı gemi karakol gemisinden küçük ise, önce yabancı gemi top atışı yaparak selam verir. Osmanlı Devleti sancağını çeker. Buna karşılık karakol gemisi, atılan toplara karşılık verip yabancı devletin bandırasını direğine çekerek, karşılamak için üniformalı bir yüzbaşıyı göndermek üzere görevlendirecektir. Kendisinden küçük geminin kaptanı gelmedikçe, kendisi gitmeyecektir.

MADDE 81 :

Donanmanın yanına gelen yabancı gemilerde amiral, ferik, kapudane, patrone ve riyale rütbesinde bir komutan bulunursa önce pruva direğine ait olduğu devletin bandırası çekilerek 21 pare top atışı yapılacaktır. Yabancı geminin bandırası hangi direkte çekili ise karşı-

---

(47) Rüzgâr ve denizleri baştan olacak şekilde alabanda etmeye orsa alabanda, kıçtan olacak şekilde alabanda etmeye ise boci alabanda denilmektedir.

(48) Dört direkli yelken gemilerinde en kıçta bulanan direk. Beş direkli gemilerde dördüncü direk mizana, beşinci direk kontra mizanadır.

layan gemi de rütbesine uygun olarak o direğe bandırasını çeker. Yabancı gemideki amiral Kapudan Paşa makamında ise ondokuz, ferik ve kapudane seviyesinde ise onyedi, patrone seviyesinde onbeş, riyale seviyesinde onüç ve başbuğ ise onbir pare top atışı yapılıp kendisine saygı gösterilecektir.

MADDE 82 :

Herhangi bir mahalde demirleyen geminin yanına gelen yabancı gemi kendisine eşit olduğunda, misafir sayılacağından, top atsın veya atmasın, demirledikten sonra bir yüzbaşıyı göndererek karşılama yapılmasına önem verilecektir.

MADDE 83 :

Bir kalenin önüne demirleyen gemi önce 21 pare top atışı yapıp, daha sonra diğer devletlerin gemisi bulunmadığında ise, usül olduğu gibi kendisi merasim yapmaya itina gösterecektir.

MADDE 84 :

Diğer devletlerin gemilerinden herhangi birisi bir yerde tehlike halinde veya yardıma muhtaç olduğunda, kendisine her türlü yardım yapılarak dostluk ve saygıda itina gösterilecektir.

MADDE 85 :

Donanma filo düzeni ile giderken, rüzgar üstünde veya rüzgar altında beraber bulunan küçük gemiler önlerinde sığ ve döküntü gibi engel gördükleri zaman işaretle bildirmeye görevlidirler.

MADDE 86 :

Donanmadaki gemilerde görev yapan komutan ve hocalardan biri, bir gemiden diğer gemiye tayin olduğunda geminin tüm malzemesini devir teslim yaparken sayarak deftere kaydedeceklerdir. Devir teslim esnasında noksan olan malzemeyi en son teslim alan kişi ödeyecek, her geminin komutanı, gemisindeki cephaneyi ve malzemeyi israf etmeden kullanmaya dikkat edecektir.

MADDE 87 :

Seyirdeki bir geminin gerek direklerinin, gerek dümen ve ırgatının görev sonuna kadar kullanılmak için yeterli olup olmadığı memuru tarafından incelenip sağlamdır cevabı verilmesine rağmen çürük olur sonradan kırılırsa, dikkatli bakılıp haber verilmediği anlaşılacağından, geminin İstanbul'a dönüşü ile kırılan malzemeyi yapan mimar Divan-ı Harb'e verilerek raporu tanzim edilip amiraller vasıtasıyla ferike tastik ettirildikten sonra kapudan makamına takdim edilecektir. Daha sonra mimarın davası görüşülmek üzere rapor Bahriye Meclisi'ne havale edilecektir.

MADDE 88 :

Donanma bir filo düzeni ile alaborina seyrederken(49) ters havada orsa alabanda dönmeye vakit bulamadan boci alabanda tramola etmek isterse öndeki gemi boci alabanda döndüğü zaman arasındaki geminin dümen suyundan geçmeyecektir. Örneğin yedi, sekiz gemilik bir filo giderken hepsinin en arkasındaki geminin dümen suyundan geçilecek ve aldığına orsa edilerek diğer gemilerin birbirine çapariz vermemesi sağlanacaktır. Boci alabanda tramolada filo halinde iken sakatlık olmamasına azami derecede gayret edilecektir.

MADDE 89 :

Ülke dahilindeki limanlar veya civarında sığ sular ile kayalık olan yerler gözetilip buralarda klavuz kaptan alınacaktır. Bu gibi mahallerde geminin hasarlanmadan korunmasına özen gösterilecektir.

MADDE 90 :

Seyirdeki vapurlarda komutandan başka, nöbetçi olan mülâzım kaptan ve yüzbaşı her ne kadar çarkçı ustalalarından(50) küçük ise de, komuta ettiklerinden, çarkçı ustalar izinlerini mülazım kaptan ve yüzbaşıdan alacaklardır.

---

(49) Alaborina seyretmek, borinaları sonuna kadar lava edip, yelkenleri rüzgar ile doldurarak, mümkün olduğu kadar rüzgara yakın seyretmektir. Borina, yelkenlerde kullanılan bir çeşit halat olup, lava etmek ise bu halatların iyice çekilerek gerdirilmesini ifade etmektedir.

(50) Makina bölümü amiri çarkçı ustaların idari bakımdan II.Kaptana bağlı olduğu anlatılıyor.

MADDE 91 :

Görevde bulunan vapurların makinesinde meydana gelen bir arıza başçarkçı tarafından komutanlara, onlar tarafından da emrinde olduğu serasker veya başbuğ vasıtasıyla ilgililere bildirilerek gereğinin yapılmasına dikkat edilecektir.

MADDE 92 :

Denizde gidip gelen vapurlar döndükleri zaman makinelerinde arıza olup olmadığını kontrol ederler. Makinede arıza olduğunda kaç günde tamir edileceği başçarkçı tarafından komutanlara bildirilecektir. Komutanlar durumu Vapurlar Müdürü'ne rapor edecekler, orada da Bahriye Feriki'ne ve Bahriye Meclisi'ne havale edilecektir.

MADDE 93 :

Vapurlarda görev yapan Komutanlar, yolcu ve misafirlere iyi hizmet edecekler ve emanet olarak aldıkları eşyaları zayi etmeden en iyi şekilde koruyacaklarlardır.

MADDE 94 :

Geceleyin denizde seyir ve hareket eden vapurlar, saat 12.30'da(51) (Arya sancak zamanı) usulüne uygun olarak direk ve davlumbaz fenerlerini yakarak önündeki gemi, kayık ve diğer engelleri gözetlemesi için pruvasında daima bir subay bulundurulacaktır. Örneğin yolda iki vapur birbirine tesadüf edip karşılaştıklarında, ikisi de sancağa kaçarak bir diğerine çarpmamaya dikkat edeceklerdir. Bu gibi hususlardan vapur komutanları veya o makamda bulunanlar sorumludurlar.

MADDE 95 :

Tersane'ye ait vapurlarda makinelere lazım olan yedek parça ve malzemeler, komutanlar tarafından talep edilip Vapurlar Müdürü'nün onayından sonra ilmü haber(52) ve liman tezkeresi alınarak verilecektir. Vapur komutanı olanlar, idaresi altındaki mühimmat ve malzeme gibi diğer eşyalardan makineye ait olup lazım olanları çark ustasına

---

(51) Ezani saat olup akşam namazından yarım saat sonraki zamanı ifade eder.

(52) İlm-ü haber, resmi vesika, hal kağıdı, anlamına gelir.

vereceğinden, çark ustası aldığı eşyadan sorumlu olduğuna dair makbuz düzenleyip komutana verecektir. Çark ustası aldığı malzemenin nerelerde kullanıldığını ve yaptığı harcamaları muhasebede hesap edecektir. Hesap vermek üzere tanzim edilen gelir ve gider mazbatalarının Bahriye Feriki'nin onayına ve oradan da görüşülmek üzere Bahriye Meclisi'ne havale edilmesinden vapur komutanı sorumludur.

MADDE 96 :

Devletin hizmetinde bulunanlar ve özellikle askeriyedeki subayların namuslu, çalışkan ve gayretli olmaları beklendiğinden daima işlerini mükemmel yapacaklardır. Örneğin dost devletin donanmasından bir tekneye tesadüf edildiğinde denizcilik kurallarına göre sancak gösterilerek selam verilip subayları ile dostane bir şekilde görüşecektir. Osmanlı Devleti'nin şanına yakışır tavır ve hareket içinde bulunacak subaylar, görüşmelere özen gösterip aksi davranıştan sakınacaklardır.

MADDE 97 :

Tersane'ye ait kereste gemileri görev esnasında hava muhalefeti sebebi ile herhangi bir ihtiyaç, özür veya arıza bulunmadıkça başka limana girmeden gideceği yere devam edeceklerdir. Gemilere taşıyabilecekleri kadar kereste yükleyip kendisi veya başkası için herhangi bir eşya almamaları hususunda kaptanlarına özel talimat verilecektir.

Gemi kaptanlarının ihtiyaçları için, yirmi çeki odun ve tahtadan fazla yükletilmesine izin verilmeyecektir.

MADDE 98 :

Gemi komutanları, donanmaya ait gemilerden birini herhangi bir limana demirleyeceği zaman, limanın büyüklüğüne göre hatadan sakınarak oradaki tüccar gemilerinden mümkün mertebe uzak olmaya dikkat edeceklerdir.

MADDE 99 :

Bütün donanma veyahut bir filo yelken üzerinde iken hava sisli ve puslu ise birbirinden haberdar olmak üzere işaret defterlerinde yazılı olan top, fişek ve veri işaretleri vereceklerdir.

MADDE 100 :

Adet olduğu üzere bahriyede görevli personel ile erlere belirli vakitlerde ateşli silahlarla eğitim yaptırılacaktır. Bu nedenle gemilerde mevcut topların her birine beşer hartuç hesabıyla gerekli cephane verilecek, her altı ayda bir kere gülle ile nişan talimi, üç ayda bir defa güllesiz, kurşunsuz, ateşli top ve tüfek ile, onbeş günde bir defa ağızlık talimi icra ettirilecektir. Bu talimler gelişi güzel yapılmayacaktır. Komutanlar İstanbul'da ise serasker gemisine, eğer seyirde iseler kendilerinden rütbe bakımından büyük olan komutan veya başbuğa müracaat etmeye mecbur olup yalnız olurlarsa kendi başına talim yapmalarına izin verilmiştir.

MADDE 101 :

Askeriyede bahriye sınıfına yeni yazılacak erlerin ilk önce künyeleri yoklamaya kaydedilir. Kara Kuvvetleri'nde olduğu gibi aylık maaşları gemi subayları ve komutanları tarafından düzenlenip onaylandıktan sonra Kapudane Paşa'ya, oradan da toplanacak şurâda Bahriye Feriki'nin onayına sunulur. Daha sonra Jurnal ve Yoklama Odalarında maaşların toplamı hesap edilerek Bahriye Meclisine havale edilir. Bu usül tüfekçi ve esnaf taburları ile Bahriye Mektebi ve Riştehane erlerine de aynı şekilde uygulanacaktır.

MADDE 102 :

Asker olanlar vakitlerini boşa geçirmeyip boş zamanlarında eğitimle meşgul olacaklardır. Bu nedenle asker cumartesi günü güneşin doğuşundan kuşluk vaktine kadar kılıç eğitimi, havanın iyi olması durumunda akşama doğru yelken eğitimi; pazar günü sabahleyin top, akşam üzeri filikalarda kürek ve gemilerde işaret eğitimi yapacaktır. Pazartesi günü askerin kalkışı ile birlikte neta batarya, daha sonra ise yanaşık düzen eğitimi, akşam 21.00 - 22.00 sularında

selviçe(52) eğitimi, salı günü kuşluk vaktine kadar yanaşık düzen ve tüfek eğitimleri, havanın iyi olması durumunda akşama doğru arma eğitimi yapılacak, çarşamba günü sabahleyin askerin elbisesi kontrol edilecek, akşam ezanı sularında top ve arma talimi ile meşgul olunacak, perşembe günü çamaşır yıkanıp genel temizlik yapıldıktan sonra tırnak, saç ve traş olmak gibi vücut temizliği yapılacak, cuma günü askere temiz elbiseleri giydirilip tranpet vurularak mevcut subay ve erler tabur halinde komutan tarafından muayene edilecektir. Cuma selamlığı deniz tarafından değilse, tabur olan erlere subayların nezaretinde takım takım izin verilecek ve bu usül kışlalarda da aynen uygulanacaktır. Bahriye Mektebi'nde öğrenciler hafta içi ders çalışacaklarından, yalnız cuma geceleri evlerine gitmeğe izin verilecektir. Ancak Tersane'de selamlık olduğunda cuma namazından önce öğrencilerin okulda bulunmaları lazım geleceğinden, bu durum, izin verilecek öğrencilere perşembe günü tenbih edilecektir.

MADDE 103 :

Bahriyede askerlerin onbeş günde bir defa brandalarını, ayda bir defa elbise ve çantalarını temizletmek; yatak ve fanilalarını arasıra havalandırmak veya kirli ise yıkatıp küpeşteye hep birden astırmak usulden olduğundan, bu gibi işler donanmada serasker gemisinin hareketiyle beraber yaptırılacaktır. Fakat donanma ile beraber olmayıp seyir halinde yalnız olan gemiler bu gibi işleri kendilerine göre uygularlar.

MADDE 104 :

Donanma, Bahriye Mektebi, Birinci Alay, Amele Zindanı, Riştehane ve fabrikalarda imalat ve inşaat faaliyetlerinin tamamının günlük emirleri, görevliler tarafından yazılıp onaylanarak Bahriye Feriki'ne havale edilecek, buradan jurnal çavuşları vasıtasıyla Kaptan Paşa'ya takdim olunacaktır.

MADDE 105 :

Donanma gemilerinden veya kara birliklerindeki askerlerden birisi

(52) Selviçe; sabit olmayan hareket eden halatlar ve bu şekildeki halatlardan meydana gelen donanımlara denir.

firar edip, dost devletlerin gemilerinden birine girdiği anlaşılırsa, bahriye kuralları gereği asker gittiği gemiden talep edilir. Eğer gemi, firar edip kendilerine gelen askeri inkar ederse, geminin etrafında karakol yapılıp filika gönderilerek durum geminin bağlı olduğu konsolosluğa bildirilecek, konsolosluktan yetkili bir kişi alınarak gemi aranacaktır. Şayet geminin bağlı olduğu konsolos yoksa durum valiliğe bildirilerek buradan görevlendirilen bir kişi vasıtasıyla gemiye girilerek firari yakalanarak izin verilen görevlilere teslim edilecektir.

MADDE 106 :

Donanma Beşiktaş önlerinde demirli olduğunda, güvenliği Kaptan Paşa'nın sorumluluğunda olan yerler ile diğer sahillerde Rumeli kıyısında Sütlüce'den Arnavut Köyü'ne, Anadolu tarafında Harem iskelesinden Kandilli'ye, karşı yakada ise Ahırkapı'dan Alibeyköyü'ne varıncaya kadar olan sahillerde yangın olduğunda semte yakın olan gemiden işaret çekilip pasaparola edilerek gemilerden asker çıkarılıp yangın söndürme ekibi kurulur. Yangın ekibinde nöbetçi olan kişinin emrinde iki er ile borazan bulunacaktır. Nöbetçi olan kişi, izinsiz kimsenin ev ve dükkanından herhangi bir eşyaya el sürmeyecek, yangının söndürülmesinden sonra boru çaldırılıp yangın ekibindeki erler toplanıp, subaylarıyla beraber filikalara binip gemilerine geleceklerdir.

MADDE 107 :

Gemi içerisinde yangın olduğu zaman, nöbetçi subay tarafından gemi komutanına veya o makama vekalet eden yüksek rütbeli subaya haber verilerek, top tranpetinin vurulmasıyla asker toplanacak, yanıcı maddeler acele boşaltılarak yangının söndürülmesine çalışılacaktır. Bu durumda geminin cephanesinde musluk (selbastı donanımı) derhal açtırılacak, eğer musluk yoksa mevcut olan askerden bir takımına mastalya,(54) gerdel(55) ve tulumbalar verilerek cephanenin korunmasında görevlendirilecektir. Yangın mahallinde olan geminin yakı-

(54) Mastalya; eski gemilerde eratın çamaşırlarını yıkamak için yapılan etrafları demir çemberlerle çevrilmiş kenarları alçak leğendir.

(55) Gerdel; gemi içinde temizlik maksatları için su taşımaya yarıyan ve tahtaların yanyana getirilmesi ile dış taraflarına demir veya pirinçten çember çekilmiş kovalara denir.

nındaki gemi bulunduğu yerden açılarak kendini kurtarmaya çalışacak ve durumu yakınında bulunan gemilere bildirerek bunlar hep birlikte yangını söndürmeye yardımcı olacaklardır. Ayrıca yangın olan gemide hiç bir filika indirilmeyerek tüfekçi erlere dolu mermi verilip, baş ve kıç üzerinde vardiya usulü nöbet tutulacak ve askerin firar etmemesine dikkat edilecektir. Gemi komutanın emri olmadan filika ile gitmek veya korkusundan kendini denize atmak gibi olay olduğunda nöbetçi olan kişi silah kullanmaya yetkili olacaktır. Bu sırada nöbetçi yangını söndürmeye gayret edecektir.

MADDE 108 :
İstanbul'da Liman Odası önünde karakolda görevli olan gemide bulunan subaylar ve askerlerin esas işleri aşağıda belirtildiği gibidir:

Genel güvenliği ihlal eden, liman kurallarına aykırı hareket etmeyi huy edinmiş, kötü niyetli şahıslar men edilip, Liman Odası önüne getirilip sorgulanacaktır.

Hangi milletten olursa olsun büyük ve küçük gemilerde bulunan kişiler, haklarında herhangi bir şikayet olmadıkça, nöbetçi olan gemi memurları tarafından suçsuz yere çevrilip tevkif edilmeyeceklerdir. Bunlardan başka, bazı iskele kayıkçıları müşteri ile gidip geldikleri zaman, hava sisli ve dalgalı olduğunda denizde yolunu şaşıran veya geç kalarak gidecekleri yere ve iskeleye çıkamayanlara hangi sınıf ve millete mensup olursa olsun yardım edilecektir. Şayet bu tip kayıkçılar gece saat ikiden(56) sonra denizde iseler görevli nöbetçiler tarafından incitilmeyerek limana sevkedileceklerdir.

MADDE 109 :
Herhangi bir erin suçlu olduğu, subayı tarafından meydana çıkarıldıktan sonra kanunen cezası verilecektir. Suçu sabit olanlar hangi sınıf ve milletten olursa olsun gemideki görevliler tarafından eziyet ve rencide edilmeyecektir. Bazı katiller ve hırsızlık yapanlar,

---

(56) Sözkonusu saat ezani saat olup yatsı namazından bir saat sonraki zamanı ifade eder.

sıkı şekilde tutularak lüzumundan fazla sıkıntı verilmeyecek, yalnız firar etmek ve silah kullanmak isteyenlerin sıkı şekilde bağlanmasına itina olunacaktır.

MADDE 110 :

Karakol gemisinde bulunan subay ve erler, görevlerini askeri kurallar içersinde yapıp, adalet ve hakkaniyet ölçüsüne uygun olarak hareket edeceklerdir. Gemide tevkif edip yakaladıkları herhangi birisinden rüşvet almayacaklar, onlara eziyet ve kötü harekette bulunmayıp limana teslim edeceklerdir. Eğer subay ve erlerden rüşvet alan veya haksız yere suçlulara eziyet eden olursa, tahkikatı yapılarak gerekli cezanın verilmesine dikkat edilecektir.

MADDE 111 :

Karakol gemisinde bulunan subay, limanın etrafı ve civarındaki yerlerin güvenlik ve huzurundan sorumlu olacağından; gemide bulunduğu ve filika ile kol gezdiği sırada deniz üzerinde herhangi birinin malına, canına veya ırzına saldıranlara, karakol ve kayıklara uzak olan sahildeki dükkan, mağaza ve sahilhane gibi mahallere tasallut edenlere, insanların huzurunu bozmak için hırsızlık yapanlara tesadüf ederse veya bu gibileri haber alırsa; acele yanına yeteri kadar asker alıp bu gibi kişilere yaklaşacaktır. Bu kişiler hangi tebaa ve milletten olursa olsun acele tevkif edileceklerdir.

MADDE 112 :

Üsküdar, Galata ve Eyüp sahillerine gerek İstanbul'dan gerekse diğer yerlerden gelen tüccar ve misafirlerin silah taşımaları halk arasında çeşitli uygunsuz olaylara sebep olduğundan; bundan böyle bu gibi olayların olmaması için askerî ve mülkî erkan, yabancı sefirler ile emrindeki subaylar, Haliç civarında yabancı gemilerde bulunan subaylar, İstanbul'a göreve gelen askeri inzibatlar ile ellerinde ruhsat tezkiresi olan yerli ahali ve yolcular ve silahlarını tamir ettirmek veya satmak için taşıyanlardan başka açık veya gizli olarak tabanca, tüfek, kılıç, büyük bıçak, kama, hançer ve şişli değnek gibi alet bulunduranlar, hangi milletten olursa olsun karakol gemisindeki görevli memur

tarafından tevkif edilip silahları alınacak ve filika memurları tarafından limana gönderilecektir.

MADDE 113 :

Karaköy, Balıkpazarı ve Mumhâne civarlarında vapurların etrafını çevirerek kayıkçıları zarara uğratan maltızlar(57) ile başı boş kayıkçılık yapan yabancı tebaadan bazı kimselerin, geceleri iskele ve gemi aralarında kalıp hırsızlık yapanların hareketleri karakol filikası memuru tarafından kontrol edilecektir. Bu gibi başı boş kayıkçıların iskele ve gemi arasında kalmamalarına dikkat edilecektir. Özellikle başıboş güruhundan olup vakitsiz olarak midye, istiridye gibi deniz ürünleri avlamak amacıyla denizde dolaşan filikaların, karakol filikası tarafından çevrilip limana teslim edilmesine itina gösterilecektir.

MADDE 114 :

Gerek İstanbul'da gerek seyir halinde görevli karakol filikaları deniz üzerinde meydana gelen herhangi bir olaya tesadüf ettiklerinde, men edip sebebini soracaklardır. Denizde olay çıkararak karşı koyanlar, beylik filikası veya herhangi tebaadan olursa olsun karakol gemisi tarafından tevkif edilecektir. Bunlar İstanbul'da ise limana diğer yerlerde ise serasker veya başbuğ gemisine veyahut yakındaki gemilere gönderilecek, gemi bulunmadığı zaman en yakın inzibat karakoluna teslim edilecektir.

MADDE 115 :

Üsküdar, Galata ve Eyüp sahilleri ile Boğaziçi'nde hırsızlık yapmak için geceleyin filika ve sandalla denizde dolaşan bazı kişilerin, sahildeki evlere, gemilere ve diğer yerlere yapacakları zararlar, karakol görevinde olan filikalar tarafından giderilecektir. Eğer geceleyin denizde kayık, sandal ve filikalarla başıboş dolaşan bu kişilerin kasden karaya çıkarak ev, sahilhâne ve diğer yerlere yöneldikleri anlaşılırsa, bunlar karakol filikaları tarafından acele yakalanacakdır. Karakol filikaları sahilde yasak bölgelere yanaşan filika ve sandallar gördüklerin-

---

(57) Maltız, korsan, hırsız anlamındadır.

de yaklaşıp geliş sebebini soracaklar, eğer olumlu cevap alınır ve haklarında şahitlik yapacak birisi olursa kendilerine gerekli uyarıyı yapacaklardır. Şayet başıboş gezen filikaların üzerine gidildiğinde firar edecek olurlarsa kötü niyetli oldukları anlaşılacağından yakalanarak limana teslim edileceklerdir. Ancak sahillerde eşkiyalık hareketi yapan filika ve sandallar firar edip yabancı bandırasıyla, limanda yatan gemilere ve sahildeki müslüman mağazalarına ilticaları kabul edildiği zaman, olay çıkarılmadan buraya nöbetçi sandal bırakılacak ve acilen durum limana bildirilecektir.

MADDE 116 :

Karakol filika memurları,(58) kalpazan, hırsız ve buna benzer tehditlerle ilgili olarak haklarında kötü düşünülenleri veya firarı saklayan kayık, gemi ve yerleri haber aldıklarında kimseye haber vermeden durumu acil olarak limana bildireceklerdir.

MADDE 117 :

Gece vakitsiz olarak denizde dolaşan müslüman halk içinde kadın olursa karakol filikası memuru bunların durumlarını araştıracak, nereden gelip nereye gittiklerini, denizde kalmalarının sebebini taşıyan kayıkçıya soracaklardır. Kayıklardaki kadınlar namuslu ve gidecekleri yer yakın ise gidecekleri yere kadar kendilerine nezaret edilecek, şayet kadınlar uygunsuz ise, yakalanacak ve kayıkçı ile yanlarında bulunan adamlar limana teslim edilip durumları araştırılmak üzere sorgulanmaları yapılacaktır. Yabancı tebaadan bazı tüccar gemi kaptanları ve eşleri bir gemiye veya dışarıya çıkmak istediklerinde kış mevsiminde saat beş, yaz mevsiminde ise saat üçe kadar izin verilecektir.

MADDE 118 :

Tüccar gemilerınden bir gemi İstanbul'a geldiğinde liman kaptan deportu(59) geminin üzerine gidip müdahale yapmadan hangi iskeleden geldiğini, taşıdığı eşyanın cinsini, miktarını, tayfa ve yolcusunun ne kadar olduğunu soracak, gelen gemi beylik gemisi ise gideceği yer

(58) Karakol filika memurları, denizde güvenliği sağlayan inzibatlardır. Bugünkü Sahil Koruma personelinin görevlerini yapmaktaydılar.

(59) Deport; limana gelen gemiyi gerektiğinde limandan çıkarmak ve hukuki sorunları çözmek üzere yetki verilmiş görevlidir.

gösterilecek, eğer tüccar gemisi ise liman kaptanı demirleyeceği iskeleyi bildirmeye itina gösterecektir.

MADDE 119 :

İskele, kalafat yeri ve iskele yeri olan çarşılara yanaşan gemi ve kayıklar, etrafı kirleten çöp, süprüntü gibi maddeler ile yangına sebep olan şeyleri dökmeyeceklerdir. Gemi ve kayıklar bu gibi yerlere yüklerini boşalttıktan sonra karakol önünde yatmayacaklar ve karaya otuz arşın uzaklıktan içeriye girmeyeceklerdir. Zeytin ve sabun taşıyan kayıklar Cisr-i Cedîd'ten(60) Yağkapanı'na kadar açıkta kendilerine mahsus olan şamandıralarına palamar bağlayacaklar, bu gibi kayıklardan karaya asla palamar çıkarmamaları hususları kaptan ve reislerine bildirilecektir.

MADDE 120 :

Osmanlı ve yabancı tüccar gemilerinden hangi gemi ve kayık olursa olsun limanda yatmayacaktır. Daha önce de kaptan deportlarına bildirildiği gibi limanda yatan gemi ve kayıklar zararlarını dava edemeyeceğinden gereği bu şekilde yerine getirilecektir.

MADDE 121 :

Yabancı devletlerin beylik gemileri, lüzumlu olan suyu sahilde bulunan çeşmelerden almak istediklerinde buralarda düzensizlik olmaması için uygun bir görevli tayin edilecektir.

MADDE 122 :

Osmanlı donanmasından bir gemi Beşiktaş ve Kurşunlu mahzen önleri ile Akdeniz ve Karadeniz Boğazları'nda giriş çıkış fazla olan yerlerde dinlendiği sırada gemi, tüccar gemisine çarpmamak veya herhangi bir hata yapmamak için geceleri pruva direklerine fener çekmeye yetkilidir.

---

(60) Cisr-i Cedîd, Karaköy ile Eminönü arasında bulunan Galata köprüsüdür.

MADDE 123 :

Güneşin batışından sonra Ahırkapı, Karadeniz Boğazı ve Fenerbahçe'deki fenerlerin sisli havada daha iyi yakılması için Liman Odası'ndan sorumlu memur tarafından ilgili memurlara uyarı yapılacaktır.

MADDE 124 :

Gerekli Osmanlı Devleti tebaasından bir gemi yabancı tüccar gemisine, gerek yabancı devlet gemisi Osmanlı gemilerinden birisine, Osmanlı Donanması'ndan bir gemi Osmanlı tüccar gemisine veya yabancı devlete ait beylik gemilerinden biri Osmanlı tüccar gemilerinden birisine çarptığında dava konusu olursa; dava eden ve edilen yabancı tebaadan olursa liman kaptan deportu geminin bağlı olduğu devlet kaptan deportu ile davacı kişilerin anlaşmasını sağlayacak, aksi halde meydana gelen zararın miktarı rapor halinde yazdırılıp Liman Meclisi'ne verilecektir. Dava edilen madde büyük olup Liman Meclisi'nde görüşülemez ise Tersâne'ye haber verilip bir kişinin tayin edilerek veya Bahriye Meclisi'ne havale edilerek gereği yapılacaktır. Dava eden ve edilen kişiler Osmanlı tebaasından olursa önce Liman Odası'nda görüşülecek, sonuç alınamaz ise Tersâne tarafından gereğinin yapılması için Bahriye Meclisi'ne havale edilecektir.

MADDE 125 :

Osmanlı Devleti tüccar gemileri kaptan ve personeli arasındaki kavgalar Liman Memuru tarafından men edilecek, tüccar gemileri yabancı devlete ait olur ve meydana gelen zarar genele ait ise ikisi de alıkonulup bağlı oldukları devletin kaptan deportlarına haber verilerek dava burada yürütülecektir.

MADDE 126 :

Osmanlı ve yabancı tüccar gemilerindeki kaptan ve reislerin borçları ile ilgili hukuki davaları dilekçe ile Liman Odası'na havale edilecek, bu gibi kaptanlar geçiş için ferman ve tezkire alarak İstanbul'dan hareket edip Karadeniz Boğazı'ndan çıkamamış ve Kum-

kapı, Harem İskelesi taraflarında beklemeye hazır olduğunda veya müstemen gemisi(61) ise kaptan deportları tarafından getirilip davaya resmi olarak bakılacaktır. Kaptan Osmanlı tebaasından ise adam tayin edilip geliştirilerek işler Liman Memuru tarafından yapılacak, işin uzaması veya kaptanın işi olması durumunda vekil tayin edilerek davaya devam edilecektir.

MADDE 127 :

Dışardan İstanbul'a gelen vapur ve gemilerin geliş nedenleriyle, Tersane'ye ve emrinde bulunan korsan ve kereste gemileriyle diğer olay ve haberlere dair bilgileri olup olmadığının sorulması ve incelenmesi, limanda görevli karakol gemisindeki subayın vazifesi olduğundan, bundan dolayı dışardan gelen teknelere adı geçen karakol gemisinden okuryazar bir subay ile sandal gönderilip, alınacak bilgiler donanmadaki görevli kişiye bildirilecektir.

MADDE 128 :

Galata, Beyoğlu , Kasımpaşa ve Hasköy gibi genel güvenliği Kaptanpaşa tarafından idare edilen bölgelerin kontrolü iyi yapılarak belediyeye yardım edilecek, bu gibi yerler Bahriye'nin bölgesinde olduğundan her akşam merkezden üç beş takım inzibat kuvveti çıkarılacaktır. Bu bölgelerde asayişe dikkat edilecek, buralarda inzibat görevini yapacak deniz subayı ve asker olacağından nöbetler gecelerin uzun ve kısa olmasına göre ayarlanacaktır. Akşamdan sonra üç beş takım inzibat düzenlenecek ve vardiyalı olarak sabaha kadar dolaşılacaktır. Tersane'den Galata'ya kadar olan nöbet yerleri iki yoldan olup, ilki havuzların arka tarafındaki cadde ile batı kapısından, diğeri ise aynı caddeden başlayarak Büyükkule Kapısı Caddesi, Mezarlıklar, Tekkeönü, Karakolönü veya daha üst taraftaki sokaktan caddeye çıkarak Küçükkule Kapısı'ndan Galata inzibat mevkiine inilen yol olduğundan, düzenlenen bu iki yoldan birinden gidip öbüründen gelinecektir. Akşam ezanından sonra bir kol da Galata tarafına gide-

(61) Müstemen; Osmanlı Devleti ile sulh halinde bulunmayan veya bir muahede ile aralarında anlaşma yapılmamış olan devletler ile bu devletlerin tebaasından izinli olarak Osmanlı Devleti'nde oturanlara denmektedir.

cek ve başka yoldan gelecektir. Yenişehir, Macar ve Kalyoncu Kulluğu ve ona civar olan yerleri dolaşmak üzeri bir takım nöbetçi de Beyoğlu semti, Kasımpaşa sokakları, Okmeydanı ve Tatavla (Kurtuluş)'ya gönderilecektir. Belediye zabıtasına dikkat etmek üzere bu nöbetçiler bazen Hasköy'e ineceklerdir.

MADDE 129 :

Beyoğlu, Kasımpaşa, Tatavla ve Hasköy taraflarında pazar ve yortu günleri fazla kalabalık olma ihtimali olduğundan bu vakitlerde buralarda daha fazla inzibat görevlendirilecektir.

MADDE 130 :

Beyoğlu'nda gece saat iki veya üçten sonra resmi fener yanan mahallerden başka tenha sokaklarda fenersiz gezen kişilerin nereden gelip hangi mahalle gidecekleri inzibat ve karakol subayı tarafından sorgulanacak ve olumlu cevap alınmaz ise hangi mevkide ise o inzibat karakoluna gönderilecektir. Kim olursa olsun silah çekmedikçe kendisine karşı konulmayacak, sokakda sarhoş olarak bulunan herhangi bir kimse cevap verecek durumda değilse yakındaki dükkana bırakılarak kim olduğu araştırılacak ve incitmeden evine haber verilecektir. Şayet sarhoş olarak bulunan kimsenin oturduğu yer öğrenilmez ise düştüğü yerden kenara kaldırılıp bir hamala yükletilerek üzerinde eşya ve para var ise onunla beraber o semte yakın karakollardan birisine gönderilerek teslim edilecektir.

MADDE 131 :

İki veya daha fazla kişinin aralarında meydana gelen olayda içlerinden birisi şikayet etmedikçe kimseye dokunulmayacaktır. Baston ve değnek gibi aletlerle birisi diğerinin bir yerini kırar veya yaralayıp kan çıkarırsa şikayete bakılmadan vuran şahıs yakalanıp yakın olan inzibat karakolundaki subaya teslim edilecek, bir kimse başka birisine vurmak kastettiği halde vurmasa bile elindeki silahı alınıp kendisi yakalanarak işkence yapılmadan gönderilecektir.

MADDE 132 :

Güvenliği temin eden inzibat görevlileri tarafından çevrilerek götürülen bir kimse gönderilme esnasında gözetilecektir. Şayet yakalanan kimse inzibat görevlilerinin elinden kurtulup cami, tekke, han, mağaza, dükkân ve kilise gibi yerlere girip buralarda kabul edilirse arkasından gidilmeyip kapıda beklenilecek, bu durum yakındaki inzibat karakoluna bildirilecektir.

MADDE 133 :

Nöbetçiler, geceleri sokaklarda, pazarda, ev ve kapalı dükkanlarda kavga ve kargaşa olduğunu duyduklarında gidecek gibi davranarak kapı ve pencere önünde görünmeyen bir tarafa sinecekler, şayet kavga büyür de olaydan sonra dışarı çıkan olursa yakalayarak yakın olan karakola teslim edeceklerdir. Fakat meydana gelen olay, ev veya dükkandan dışarı çıkmaz ise herhangi bir fiili harekette bulunmadan durum yakın olan karakola bildirilecektir.

MADDE 134 :

İnzibat görevlileri gündüzleri öğleden sonra dolaşmaya gönderilmekte iseler de nöbetler geceleyin vardiyalı yapılacaktır. Bu sürenin yaz aylarında saat beş, kış aylarında saat yediye kadar kabul edildiği bilinmelidir. Bu vakitlerde görevli olan inzibatlar gelmeden diğer takım hazırlanacak ve öncekilerin yerine gönderilecektir.

MADDE 135 :

Galata köprüsünden "ruhsatiye" adı ile geçiş parası almak usülden olduğundan bunun için altı er Asitane(62) tarafında, yedi er de Galata tarafında bulunmak üzere toplam onüç er görevlendirilecektir. Bunlar hergün sabahleyin vardiyalı olarak görevleri başına gelecekler ve akşama kadar kasaların başından ayrılmayacaklardır. Akşamleyin iki kişi nöbetçi kalıp sabaha kadar bekleyecektir. Köprüde görevli olanlar para tahsili esnasında haksızlık ve yolsuzluk yaparak kimseyi rahatsız etmeyeceklerdir.

---

(62) Asitane; Osmanlı saltanatı zamanında, hükümet merkezinin bulunduğu yer olup bugünkü Eminönü civarıdır.

MADDE 136 :

Galata köprüsünde görevli tahsil memurlarından başka kapıları açıp kapamak üzere bulunan koruma görevlileri, iki posta halinde vardiyalı olarak kapı ve kemerleri bekleyeceklerdir. Koruma görevlileri tarafından her akşam saat 12.30'da iki başta olan köprüler kapatılıp ortadaki kapılar açılacak, elinde geçiş izni için tezkire olan gemi ve kayıklar geçiş yaptıktan sonra açılan kapılar tekrar kapatılacaktır. Sabah saat 10.00 da tekrar açılan kapılardan tekneler çıktıktan sonra yine aynı şekilde kapatılacak, bu iki vakit dışında; Tersane'ye ait gemi ve vapur olmadıkça veya Tersâne tarafından emir verilmedikçe kapılar açılmayacaktır.

MADDE 137 :

Köprülerde görevli olan kaptanlar ile emrinde bulunanlar her akşam vardiyalı olarak kemerler altında bulunup yatsı namazından sonra kemerlerin zircirlerini çekecekler, gerek Donanma ve Tersâne'ye mensup subay ve görevliler veya diğer yerlerde görevli subay ve görevli memur olsun; geçmek istediğinde kim olursa olsun herkese nereden gelip nereye gittiği, kim olduğu sorulacaktır. Dışardan içeriye veya içerden dışarıya kimse salıverilmeyecektir.

MADDE 138 :

Köprülerden yanan sigara ve çubukla geçmek yasak olduğundan, köprü başlarındaki inzibat personeli ile kemerlerin üzerinde bulunan nöbetçiler bu hususa dikkat edeceklerdir.

MADDE 139 :

Gerek Osmanlı tüccar gemilerinden ve gerek diğer gemilerden olsun; Tersâne'ye mensup gemi ve teknelerden başka su göstermek (63) gibi özür beyan etmedikçe köprüler üzerine palamar çıkarıp bağlamak yasak olduğundan görevli memurlar buna riayet edeceklerdir.

---

(63) Su göstermek; geminin içerisine herhangi bir yerden su girmesidir.

MADDE 140 :

Köprülerin kırık ve dökülen yerlerini görüp gözetmek memur olanların görevidir. Tersâne'ye ait gemilerden birisi geçiş sırasında köprünün herhangi bir yerini sakatladığı zaman tamiri geciktirilmeyecektir. Kırılan veya sakatlanan yer küçük ise görevli marangozlar tarafından onarılacak, şayet köprülerde zarar fazla ise durum Tersâne'ye bildirilip acele onarımı yapılacaktır. Ancak köprü tüccar gemisi tarafından hasara uğratılmış ve sakatlanan yer dışardaki köprüde ise Liman Odası'ndan, içerdeki köprüde ise Liman Reisi Paşa tarafından keşfedilecek, bundan sonra masraflar gemi ve tekne sahibinden alınıp Tersâne hazinesine gelir kaydedilmek üzere deftere kaydedilecektir.

MADDE 141 :

İzinsiz olarak köprüden içeriye gemi ve sal girmesi yasak olduğundan Cisr-i Cedid'den girenler Liman Odası'nda; Cisr-i Atik (64) ten girenler ise liman reisi tarafından nizamına uygun olarak tezkire verilmeden içeriye alınmayacaklardır.

MADDE 142 :

Tersâne'de gemi inşa ve tamirinde kullanılacak kereste ve mühimmatın gereğinden fazla sarfedilip telef edilmesi gibi hususlara Baş Mimar, Tamirat Baş Mimarı ve Kalafatçı Başı dikkat edeceklerdir. Bunlar inşaata dair tüm işler için Bahriye Meclisi'ne müracaat etmeye mecburdurlar. Herhangi bir şey yapılabilmesi için İnşâiye Meclisi tarafından rapor düzenlenecektir. Bu rapor Liman Reisi'nin tasdikinden sonra Ferik'in onayı ile Bahriye Meclisi'ne takdim edilecektir. Meclisden izin alınmadan veya Kaptan Paşa'nın emri olmadan yapılacak şey kesinlikle kabul edilmeyecektir.

MADDE 143 :

Harp gemileri,Kışla, Bahriye Mektebi ve diğer yerlerde yapılacak inşa ve onarımlar görevli memurlar tarafından Ferik'e arzedilip onayı

---

(64) Cisr-i Atik; Unkapanı veya Atatürk Köprüsü'dür.

alındıktan sonra Bahriye Meclisi'ne havale edilecek, Meclis tarafından işle ilgili keşif yapılmadan herhangi bir şey imal edilmeyecektir.

MADDE 144 :

Bahriye'de görevli subay ve erlere lazım olan kışlık ve yazlık elbise ve ayakkabıların Bahriye Meclisi'nin örneğine uygun olarak imal ettirilip takım takım ambara konulması hususlarına Elbise Ambarı Müdürü bulunan kişi tarafından önem verilecektir.

MADDE 145 :

Erzak ambarı ile benzeri ambarlardaki malzemenin satın alınması ve sarfının nizamına uygun olarak yapılmasına, sorumlu olan ikmal personeli riayet edeceklerdir. Ambarda hile yapan kim olursa olsun gereken ceza verilecektir.

MADDE 146 :

Tersane mühimmat mahzenlerinin ihtiyacı olan eşyanın dışarıdan tam alınıp verilmesinden sorumlu olan memurlardan, satınalma ve sarfda herhangi bir hile yapan olursa ceza verilmesinde müsamaha gösterilmeyecektir.

MADDE 147 :

Tersâne'de ve havuzlarda bulunan mutemet personelin mevcuduna göre dörtte biri vardiyalı olarak her cuma ve tatil günleri nöbetçi olarak kalacaklar, Liman Reisi'nin belirttiği yerleri dolaşmak üzere ayakta bulunacaklardır. Tersâne havuzlarında bir gece Reis Yardımcısı, bir gece Tamirat Başmimarı ve bir gece de Esnaf Taburu Binbaşısı görevli olarak kalacaklardır.

MADDE 148 :

Tersâne'de geceleri inzibat memuru olanlar devamlı Tersane'nin tenha yerlerini dolaşarak vakitsiz ve sebebi olmadan fenerli ve fenersiz gezenleri yakalayıp sorgulamak üzere nöbetçi paşaya teslim edeceklerdir.

MADDE 149 :

Tersane ve havuzda görevlendirilen personelden işleri başında durmayıp şurada burada dolaşanlar kim olursa olsun görevlerine son verilecek ve tekrar Tersane hizmetinde çalıştırılmayacaklardır.

MADDE 150 :

Tersane'de görevlendirilen tüm işçi ve ustalar paydos vakti dışında işlerinin başından ayrılmayacaklar, çalışma saatlerinde şurada burada dolaşanlar görüldüğünde kim olursa olsun Liman Reisi Paşa'ya bildirilecek ve o gün çalışmayanlara yevmiye verilmeyip ücretsiz olarak görev yaptırılacaktır.

MADDE 151 :

Tersâne ve havuzda toplanan yonga, isteyenlere satıldığında, nakil esnasında içerisine başka bir şey karıştırılmayacaktır. Yonga taşıyan mavna ve salapuryalarda bakır, çivi ve mühimmat gibi işe yarayan kerestenin de bulundurulmamasına görevli memurlar ve mutemetler dikkat edeceklerdir. Tezkire almak için maçuna(65) altına gelen nakliye gemileri, Liman Reisi Paşa tarafından kontrol edildikten sonra geçiş izni verilecektir.

MADDE 152 :

Liman Reisi'nin emrinde bulunan Manda Ağası(66) denilen kişi ile emrindekiler gece gündüz sorumlu oldukları yerleri iyi koruyacaklardır. Zindan muhafızlığında memur olanlar görevlerine dikkat ederek akşam olduğunda Tersâne ve Zindan kapılarını kapatıp anahtarlarını nöbetçi olan Paşa'ya teslim edeceklerdir.

MADDE 153 :

Baş mutemet emrinde bulunanlar görevini en iyi şekilde yapmakla sorumludurlar. Herhangi bir yer için istenen eşyanın nereye sarfedil-

---

(65) Maçuna, 350-400 ton arasındaki ağırlıkları kaldırabilen ve bir ponton üzerine konulmuş dikmelerden ibaret bir nevi vinçtir.

(66) Manda ağası, limandaki gemilerin gerektiği zaman kızağa çekilmesini ve korumasını yapan mandacıların başına denir.

diği, geri kalan kısmının ne kadar olduğunu Baş Mutemet, Liman Reisi'ne bildirecek, Liman Reisi'ne müracaat etmeden herhangi bir malzeme satın almayacaktır.

MADDE 154 :

Tersâne, Havuz ve Zindan önünde bakkal ve manav gibi satış yapan kişiler esnafı aradan çıkarmak için rayiç fiattan satış yapacaklardır. Bu gibi satıcılar rayiç fiyatlarının kontrolü için her hafta ihtisap pusulası (67) getireceklerdir. Fiyatların yenilenmesine Liman Reisi Paşa dikkat edecektir.

MADDE 155 :

Tersâne ve Havuz da görev yapan işçinin adet olduğu üzere günde iki defa yoklamaları yapılacaktır. İşçi yoklaması, işçinin fazla ve ilişkilerinin çok olduğu yerde olacağından uygun mevkilerden üç yere posta kurulacak, yoklama Tersâne'de üst görevliler ile Başmimar ve yardımcıları, Kalafatçı ve Burgucubaşılar ve Başmutemet tarafından yapılacaktır. Havuz'daki işçi yoklaması ise Muavin Bey, Tamirat Başmimarı ve Başmutemet tarafından yapılacaktır. Tersâne ve Havuzlarda yoklama ile görevli olanlar; yoklama zamanı postalara ayrılıp mevcut olan işçilerin takım takım yoklamasını yapacaklardır. Özellikle bu memurlar her gece vardiyalı olarak Tersâne'de nöbetçi olarak kalacaklar ve nöbet hususunda devamsızlık yapanlar sorumlu tutulacaktır.

MADDE 156 :

Bahriye imalâtında görevlendirilen asker ile işçinin yoklaması her sabah yapıldıktan sonra sınıflara ayrılıp mevcut miktarı görevli katip tarafından rapor şeklinde pusula ile Liman Reisi Raşa'ya ve oradan Bahriye Feriki vasıtasıyla ilgili yere takdim edilecektir.

---

(67) İhtisap pusulası; belediyeler tarafından mal fiyatlarının kontrol amacıyla getirilen pusulalardır.

MADDE 157 :

Riştehâne'de imal edilen halat ve kirbas,(68) hiç bir yere verilmeden tamamı mağaza ve anbara teslim edilip gelir-gideri muhasebe ve Liman Kalemi'nden birer kâtip tarafından tutulacaktır. Kâtipler mağaza ve ambara teslim edilen Riştehâne mamullerini doğru olarak tartacaklar ve üç ayda bir Riştehâne'ye giren ham maddeden ne kadar halat ve kirbas imal edilip teslim edileceği doğru hesap edilecektir. Yapılan hesaplar Liman Reisi, Riştehâne Nazırı ve Bahriye Muhasebecisi tarafından itina ile kontrol edilecektir.

MADDE 158 :

Riştehâne'de mevcut Bahriyeli erlerin bezci, çözgücü,(69) makadçı, (70) tokmakçı, telci, ispavlocu(71) ve dolapçılık hizmetlerinde bulunanlar, her sabah tam olarak genel trampetin vurulmasıyla subaylarıyla beraber iş başına toplanacaklar, özellikle muayyen olan hizmetlere başlandığında binbaşı ve yüzbaşılar ile diğer subaylar başlarından ayrılmayıp her sınıfın işine dikkat ve nezaret edeceklerdir. Sabahtan öğleye kadar iki buçuk saat kadar çalışan esnaf, paydos trampetinin vurulmasıyla bir saat yemek paydosuna çıkarılacaktır. Yemek saatinin sona ermesi üzerine tekrar çalan işbaşı trampeti ile işlerinin başına dönerek işleri tamamlandığında boş durmayıp halat meydanına gelip toplanarak subaylarının kontrolünde akşama kadar çalıştırılacaklar, paydostan sonra tekrar trampetin vurulmasıyla yoklama memuru tarafından yoklamaları yapılarak koğuşlarına gönderileceklerdir. Akşamları herhangi bir tenbih ve nasihat söz konusu olduğunda divad trampetinin vurulması ile toplanacaklar. Riştehâne Nâzırı'nın veya yüksek rütbeli bir subayın iş hususunda yaptığı açıklamalardan sonra tabur halinde yoklamaları alındıktan sonra günlük yevmiyeleri verilecektir. Riştehâne'de çalışan işçi kim olursa olsun, çalışma zamanında

---

(68) Kirbas, bez ve kumaş anlamındadır.

(69) Çözgücü, bir nevi pamuklu dokumacıdır.

(70) Makadçı, gemiler veya Tersâne'nin icap eden yerleri için minder yüzü yapan kişidir.

(71) İspavlocu, gemiler için lüzumlu kalın sicim yapan görevlidir.

sigara, çubuk ve nargile içilmemesine dikkat edilecek. Şayet içmek isteyenler olur ise ayrı yer gösterilecektir. Bu usul gece gündüz karakollarda da aynen uygulanacaktır.

MADDE 159 :

Esas Bahriye askeri içinde muayyen bir sayıda olan esnaf taburları ile Riştehâne erleri sebepsiz olarak kışlalarda nöbetçi bırakılmayıp diğer ameleler ile beraber yoklama mahalline sevk edilerek yoklamaları yapıldıktan sonra postabaşıları emrinde takım takım işe başlayacaklar, çalışmayı yöneten subaylar daima işçilerin başında bulunarak onları hakkıyla çalıştıracaklar ve paydos vakti gelmedikçe salıvermeyeceklerdir. Subaylar olur olmaz yerde özellikle kereste aralarında çubuk ve sigara içirmemeye ve mühimmattan bir adet çivi bile olsa aldırmamaya dikkat edeceklerdir. Birisi dışarıya çıkmak istediğinde Liman Reisi Paşa'dan veya bulunmadığı zaman Mimarbaşı olan kişiden izin kağıdı almadan Tersâne kapısından çıkarılmayacaktır. Bunun gibi Tersâne havuzlarında izin kağıdı Liman Reisi Paşa'nın muavini tarafından verilecektir. Liman Reisi Paşa'nın yardımcısı bulunmadığı zaman, Tamirat Başmimarı tarafından tezkire verilecektir.

MADDE 160 :

Tersâne ve havuzda görevlendirilen işçinin avadanlıklarının noksan olmamasına görevli memurlar tarafından dikkat edilecektir.

MADDE 161 :

Üçambarlı kaptan, Tersane limanında tamir edilecek gemilerin sintine, güverte, ambar ve bataryalarında su olup olmadığına, gece gündüz görevli vardiyalarının hal ve hareketlerine ve özellikle ambar ve mağazaların bakımlı ve temiz, aletlerinin tam ve noksansız olmasına riayet edecek, ayrıca tir-i güverte(72) namıyla emrinde bulunacak subay ve erlerin görevlerini yapmalarına dikkat edip bu konudaki işleri gündüzleri Liman Reisi'ne, gece nöbetçi bulunan Paşa'ya zaman geçirmeden haber vererek gereğini acilen yapacaktır.

---

(72) Tir-i güverte, ağır armadorlukları yapan ve ana armaları soymak ve donatmak gibi işlerle uğraşan bir uzmanlık dalıdır.

MADDE 162 :

Tersâne Zindanı öteden beri olduğu gibi bundan böyle de Liman Reisi tarafından idare edilecektir. Zindanda ceza müddeti kadar kalıp süresinde çıkacaklar ile yeniden hapse girecek olanlar, önce yoklama ve jurnâle yazılacak ve kaydı yapıldıktan sonra evrakları muhasebede tutulup bilahare zindana ilm-ü haber verilecektir. Daha sonra Liman Reisi tarafından paraf edilen evraklar Zindan Katibi tarafından tutularak kayıt edilecektir. Mahkûmlardan birinin ölümü halinde, günlük olarak mevcudun jurnâlde bilinmesi için Liman Reisi Paşa kendi el yazısı ile ölen kişinin isminin ve ünvanının yazılı olduğu kağıdı kendisi mühürledikten sonra Yoklama ve Jurnal Odası'na bildirecek, bu hususta zindanda görevli memurların mühürlü kağıtları kabul edilmeyecektir. Liman Reisi zindan için gerekli tayin işlemlerini yapacağı gibi zindan içerisinde satıcılık yapan kişilerin küfe, sandık, benzeri kapalı taşıyıcılarla nakliyecilik yapanları kontrol edip izin verecek, bunun gibi Liman Reisi'nin izni olmadan nakliyecilik yapanlara izin verilmeyecektir.

MADDE 163 :

Liman Reisi zindanın muhafazası ve idâri işleri yürütülmesinden sorumlu olduğundan, gündüzleri çalıştırılacak prangalılar işe yalnız gönderilmeyip icabına göre bir veya iki er gardiyana teslim edilerek gönderilecektir. Gardiyanlar mahkûmların yanlarından ayrılmayıp onların bütün hareketlerini takip ederek tenha yerde oturmamalarına, olur olmaz yerde sigara ve çubuk içmemelerine, zindan içerisine uyuşturucu cinsi ilaç ve kesici alet sokmamalarına, işin sonunda her hangi bir yerde oyalanmadan tekrar zindana getirilip teslim edilmesine mecburdurlar. Mahkûmların dönüşünden sonra gardiyanbaşı tarafından sayılan mahkumların ayaklarındaki zincirlerin somunları, memurlar ve Zindan Kilitçisi tarafından birer birer kontrol edilip içeriye alınacaklardır. Mahkumların zindan içinde hareketleri serbest olmayıp, gece vardiyasına memur kilitçi, hamlacı ve gardiyanlar tarafından devamlı kontrol altında tutulacaktır. Her akşam kimin nöbetçi olduğu deftere yazılarak nöbeti esnasında ihmali görülenler Nöbetçi Paşa'ya rapor edilecek, mümkün olduğu kadar zindandaki

koğuşların temizliğine ve tayınlarının tam verilmesine önem verilecektir. Padişah Tersâne'yi ziyareti esnasında mahkumlardan meydanda kimse bırakılmayıp tamamı yerlerine teslim olunacaktır.

MADDE 164 :

Zindandan her gün Tersâne hizmetleri için takım takım çıkan prangalıların yanlarında görevlendirilen gardiyanlar farklı olmak üzere kendilerine özel elbiseleri giyeceklerdir. Bu gardiyanlardan başka hamlacı tabiriyle mevcut olup geceleri mahpuslarla beraber zindanda kalan sekiz erin yanına her gece nöbetçi bulunan gardiyanlardan beş er daha ayrılacaktır.

MADDE 165 :

Tersâne'de bulunan mahzenler ile Nakkaşhâne ve diğer imâlat ve mühimmat mahallerinden lüzumu dolayısıyla istenilen eşyanın verilmesine, ilm-ü haber ve liman tezkeresi olmadıkça izin verilmeyecektir. Zira senetsiz verilen eşya, bir fırça boya bile olsa mahsup kabul etmeyeceğinden başka hangi mahalden verilmiş ve verdirilmiş ise o mahallin memuru tarafından ödeneceğinden buna fazla özen gösterilecektir.

MADDE 166 :

Zindanın bizzat korunmasına Gardiyanbaşı ile yardımcısı görevli olduğundan, bir gece Gardiyanbaşı, bir gece yardımcısı nöbetçi kalarak gardiyan ve saatçıların bulundukları mahalli arada bir gezerek kontrol edeceklerdir. Gardiyanların bir kısmı zindanda nöbetçi bulunmak üzere üç kısma ayrılmış olup hepsine Gardiyanbaşı tarafından emir verilecek, zindanda herhangi bir şey meydana geldiği taktirde gündüz Liman Reisi'ne, gece nöbetçi Paşa'ya Gardiyanbaşı tarafından bildirilecektir. Zindandan çıkacaklar ile yeniden girenler, zindana girip çıkan eşyanın miktar ve durumunun Liman Reisi Paşa'ya verilmesi hususuna özen gösterilecektir.

MADDE 167 :

Divanhâne ve Tersâne meydanlarının temiz bulunmasına Gardiyanbaşı bulunanlar tarafından nezâret ve dikkat olunması gerekeceğinden; her gün etrafı Gardiyanbaşı olan zat dolaşıp, süprüntü ve çamur yığıntısı olan mahalleri temizletecektir.

Bu nizâmname Kaptân-ı Derya Mehmet Ali Paşa tarafından kaleme aldırılmış olup daha sonra Bahriye Mektebi'nde bastırılmıştır. Şaban 1265 (Haziran 1849)

KAYNAKÇA

1. Gençer, Ali İhsan
Bahriye'de Yapılan Islahat Hareketleri ve Bahriye Nezareti'nin Kuruluşu (1789-1867), İstanbul 1985

2. Gürçay, Lütfi
Gemici Dili, İstanbul 1943

3. Nutkî, Süleyman
Kamus-ı Bahrî, İstanbul 1917

4. Sertoğlu, Midhat
Osmanlı Tarih Lûgatı, İstanbul 1986

5. Zaloğlu, Mustafa
Gemici Dili, Türk Dz.K. Güçlendirme Vakfı Yayını 4, İstanbul 1988.